

Institutio ad monachos

Διδασκαλία πρὸς μοναχούς

Ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ἀγαθὰς ἀφορμὰς τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει χαρίζεται πάντοτε πρὸς τὴν τῶν μελλόντων ἐπίγνωσιν· καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω προκοπὴν ἕκαστον λαμβάνειν βουλόμενος, οἷς νεύματι χρηστότητος ὑποτίθεται, εἰς ἀγαθὸν ἔλκων ἀεὶ τὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ γεγεννημένον ἄνθρωπον· τῆς γὰρ ψυχῆς κατὰ φύσιν τὴν ἐπὶ τὰ καλὰ ῥοπήν ἐχούσης καὶ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμεῖν σπευδούσης, τὸ τῆς κακίας ἀριστερὸν μέρος πανουργία δεινῆ ταῖς ἀπλουστέραις ψυχαῖς φαντασίαν καλῶν πάντοτε προβάλλεται εἰς ἐπισκότωσιν τῶν ὄντως καλῶν. Διὸ ἡ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀνεκδιήγητος ἀγάπη γνῶσιν ἀληθείας διὰ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν διδάσκει ἡμᾶς κατὰ τὸν λέγοντα, χρηστότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶσιν δίδαξόν με, ἵνα οὕτως ἰσχύσωμεν τὴν πάν 301 των κακῶν αἰτίαν ἄγνοιαν ἀπώσασθαι, καὶ τὴν ἐν ἡμῖν οὖσαν σαρκικὴν καὶ ἄλογον φρόνησιν, δολερῶς ἐπαγγελία γνώσεως κρατυνομένην, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ὀδηγούμενοι παντελῶς ἐξελάσαι δυνηθῶμεν, σωτηρίας αἰτίαν τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας μεμαθηκότες εἶναι. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὑμεῖς, ὧ ποθεινότατοι καὶ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πολλάκις παρ' ἡμῶν ἠτήσατε λόγον ἐκθέσθαι, ὁποῖον χρὴ τρόπον ἔχειν τοὺς ἀναχωρήσαντας τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ τῆς πολιτείας τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ κατὰ τὸν ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀποστολικὸν χαρακτήρα συνεληλυθότας, ἱερὸν συγκρότημα καὶ στίφος ἀδελφότητος γεγεννημένους, συνεῖναι εὐσεβῶς ἀλλήλοις διαπαντὸς ἐλομένους· ὅπως τε ἀλλήλων συνδιατριβὴν ποιεῖσθαι δεοί, ποῖαν δὲ ἔχειν χρὴ τὴν τῶν ἡθῶν κατάστασιν· τίς δὲ ὁ σκοπὸς τῆς ἄκρας ἀρετῆς ὁδοῦ, καὶ τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον· ὁποῖός τε ὁ δρόμος καὶ ἄγων τῶν εἰς τὸ τέλειον ἐπιθυμούντων φθάσαι, καὶ εἰς μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικίας καταντῆσαι σπευδόντων. Καὶ ἵνα μὴ εἰς μακρὸν παρατεῖ 302 νωμεν τὸν λόγον, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα ἠτήσατε παρ' ἡμῶν διὰ γράμματος ὑμῖν χαραχθῆναι εἰς ὑπόμνησιν συνεχῆ ψυχοφελοῦς μελέτης, πεπεισμένοι δηλονότι περὶ τοῦ εὐσεβοῦς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματος, μίαν εἶναι θεότητα τῆς προσκυνητῆς καὶ μακαρίας Τριάδος, μίαν οὐσίαν, ἓν θέλημα, μίαν δόξαν, μίαν προσκύνησιν προσφέρειν ταῖς τρισὶ τῆς μιᾶς θεότητος ὑποστάσεσι, καθὼς καὶ ἐν τῷ ἀγίῳ μυστηρίῳ τοῦ βαπτίσματος εὐσεβῶς τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων ὡμολογήσαμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τὴν πολλὴν ὑμῶν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ὀρμὴν θεασάμενοι, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς ἐπιθυμίαν ἰδόντες, δι' ὀλίγων ὑπόμνησιν ποιῆσαι οὐκ ὠκνήσαμεν, ἐξ αὐτῶν τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν τὰς ἀφορμὰς τῶν νοημάτων λαβόντες. Ἄμα καὶ αὐτὰς τὰς γραφικὰς μαρτυρίας εἰς πληροφορίαν ἀδιστακτοῦ πίστεως παρεθέμεθα, ἵνα μὴ τις δόξη ἡμᾶς ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν, καὶ ὡς ὑπέρογκα ματαιότητος φρονούντας ὑποπτέυῃ. Οὕτω τοίνυν προηγούμενος πᾶσι τοῖς ἑαυτοὺς ἀφιερῶσασιν τῷ Θεῷ καὶ τὰ σώματα αὐτῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λα 303 τρεῖαν παριστάναι πάντοτε σπουδάζουσι, σκοπὸς τῆς εὐσεβείας, προκείμενος εἰς τὸ πιστεῦναι κατὰ τὰς ἱεράς τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων Γραφῶν ἐπαγγελίας, ἐπιδιδόναι ἑαυτοὺς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εἰς πᾶσαν ἀρετῆς ἐπιτήδευσιν. Πεπεῖσεσθαι χρὴ βεβαίως ὅτι διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θείας δυνάμεως παντελῶς τὴν λύτρωσιν καὶ τὴν κάθαρσιν τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν ἐν ἡμῖν δυνατὸν γενέσθαι τῶν ἐνεργουμένων ἔν τε τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῷ σώματι· ὅτι τὰ παρ' ἡμῖν ἀδύνατα παρὰ τῷ ἐπαγγελιαμένῳ Θεῷ δυνατὰ τυγχάνει· τὰ γὰρ τῆς ἁμαρτίας πάθη ὕστερον ἐπιγέγονε τῇ ψυχῇ καὶ τῷ

σώματι, διὰ τὴν τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου παράβασιν· καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος υἰοθεσίας τελείως καὶ ὀλοκλήρως εἰς ἀγιασμόν ψυχῆς καὶ σώματος, ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ πίστεως, χρὴ καταξιωθῆναι, κατὰ τὸν εἰπόντα ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη πρὸς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε. Καὶ πάλιν· ὀλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως τηρηθεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸν ἀρραβῶνα τῆς χάριτος τῆς ἀρρήτου εὐεργεσίας 304 διὰ τοῦ ἁγίου τῆς τρισμακαρίας ἐπωνυμίας βαπτίσματος οἱ πιστεύσαντες ἐδεξάμεθα εἰς αὐξήσιν τῆς τελείας κληρονομίας καὶ εἰς πολυπλασιασμόν τοῦ ταλάντου, τὸ μέγα καὶ ἄχραντον μυστήριον πιστευθέντες· τὸ γὰρ θεῖον καὶ παράκλητον Πνεῦμα δοθὲν τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ δι' αὐτῶν τῇ μόνῃ καὶ ἀληθινῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διακονηθέν, ἀπὸ τῆς τοῦ βαπτίσματος ὥρας κατ' ἀναλογίαν τῆς πίστεως διαφόρως καὶ πολυτρόπως σύνεστιν ἐκάστῳ τῷ ἐκ πίστεως εἰλικρινοῦς τῷ βαπτίσματι προσελθόντι. Εἰς πολυπλασιασμόν μέντοι καὶ ἐπεργασίαν καὶ αὐξήσιν λαμβάνει ἕκαστος τὴν μνᾶν, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἴρηται. Ὡσπερ τὸ γεννηθὲν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ βρέφος οὐκ εἰς τὴν νηπιώδη ἡλικίαν ἔστηκε πάντοτε, ἀλλ' ὀσημέραι τὴν αὐξήσιν λαμβάνει, ἀνάγκης τινὸς ἀκολουθία κατὰ τοὺς ἀρρήτους τῆς φύσεως νόμους, ἕως ἂν εἰς ἄνδρα τέλειον καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῶν λογικῶν ἐννοιῶν φθάσῃ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ γεννώμενος ἄνωθεν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐκ εἰς νηπιώδη τῆς νοητῆς ἡλικίας ἐξανίστασθαι ὀφείλει, ἀλλ' ὀσημέραι ἀγῶνι καὶ πόνῳ καὶ ὑπομονῇ πολλῇ χρώμενος διὰ τὴν πρὸς τὸν νοητὸν ἀνταγωνιστὴν πάλιν, προκόπτειν καὶ αὐξεῖν δέοι εἰς τὴν τῆς νοητῆς ἡλικίας συμπλήρωσιν, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστι Χριστός. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει· μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον· εἰς τὸ τέλειον θέλημα τοῦ Θεοῦ φθάνειν φάσκων τοὺς εἰς μέτρον τέλειον ἡλικίας καὶ λογικῆς συμπληρώσεως τοῦ Πνεύματος ἐλθόντας. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς σωματικῆς γεννήσεως ἀνάγκης τινὸς ἀκολουθία καὶ φύσεως 306 νόμῳ ἐπὶ τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν τὸ γεννώμενον παιδίον φθάνει· οὕτω τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, ἀνάγκης ὄρω καὶ οὐ προαιρέσει θελήματος, διαταξαμένης τὴν σωματικὴν ἡλικίαν συμπληροῦσθαι. Ἐπὶ δὲ τῆς ἄνωθεν πνευματικῆς γεννήσεως, οὐ ταύτην ὥρισεν τὴν ἀκολουθίαν, ἀλλὰ πόνον καὶ ἀγῶνα καὶ δρόμον μετὰ ὑπομονῆς πολλῆς τῇ αὐτεξουσίῳ προαιρέσει τοῦ ἀνθρώπου ἔθετο, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας. Καὶ πάλιν· βιάζεσθε· βιασταὶ γὰρ ἀρπάζουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καί, ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· καί, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος· δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, καί, οὕτω, φησί, τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. Καὶ πάλιν· ὡς Θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτω δὲ ὠκονόμησεν ἡ θεία χάρις, ἵνα ἰδίᾳ γνώμῃ καὶ ἰδίῳ θελήματι καὶ πόνῳ καὶ ἀγῶνι τὴν νοητὴν αὐξήσιν ἕκαστος προσλαμβάνῃ. Καθ' ὅσον ἀγῶνι σωματικῷ καὶ ψυχικῷ εἰς πᾶσαν τὴν τῶν ἀγαθῶν εὐα 307 ρέστησιν ἑαυτὸν ἐκδίδωσι, τοσοῦτον καὶ τὴν μετουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν πνευματικὴν αὐξήσιν τῆς ἀνακαινώσεως τοῦ νοῦς προσκτᾶται· χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τὴν σωτηρίαν ποριζόμενος, πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγῶνι αὐτεξουσίῳ προαιρέσεως τὴν προκοπὴν καὶ μέτρον δεχόμενος, ἵνα ὥσπερ χάριτι, οὕτω καὶ δικαιοσύνη τῆς

αἰωνίου ζωῆς ἔσται κληρονόμος, οὔτε τὸ ὅλον διὰ θείας δυνάμεως καὶ χάριτος ἄνευ τῆς αὐτοῦ ἀνθρώπου συνεργείας καὶ σπουδῆς τὴν αὔξησιν τῆς προκοπῆς λαμβάνων, οὔτε τὸ ὅλον διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως καὶ ἰσχύος ἄνευ τῆς συνεργείας καὶ βοηθείας τοῦ Πνεύματος εἰς τὸ τέλειον τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τὸ τῆς καθαρότητος μέτρον φθάσαι δυνάμενος· ἐὰν μὴ γὰρ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων, καὶ κοπιᾷ ὁ οἰκοδομῶν. Καὶ πάλιν· οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν, καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς, καίπερ ῥομφαίαις καὶ βραχίοσι πολεμούντων αὐτῶν, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου· τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν συνεργοῦσαν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν ἀγῶνι δηλῶν, ἅμα καὶ τὴν οἴησιν ἐκκόπτων τῶν δι' ὀλίγας ἀρετὰς ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθότων· 308 πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ διὰ χάριτος θείας τὴν σωτηρίαν γίνεσθαι τοῖς ἐλπίζουσιν ἐδίδαξεν ὁ Προφήτης. Τί τοίνυν ἐστὶ τὸ τέλειον θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἰς ὃ προτρέπεται καὶ παρακαλεῖ ὁ Ἀπόστολος σπεύδειν ἕκαστον φθάσαι; Ἡ ἄρα περὶ ὧν ὁ Κύριος ἔλεγε μακαρίζων αὐτούς· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται; Καὶ πάλιν ἐντέλλεται· γίνεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι. Τὴν παντελῆ τῆς ἀμαρτίας κάθαρσιν διὰ τούτων ἐπαγγέλλεται, ὅπερ ἐστὶν ἡ παντελής τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν ἀπαλλαγὴ, καὶ τὴν τελείαν τῆς ἀκροτάτης ἀρετῆς ἀνάληψιν, ὅπερ ἐστὶν ὁ καθαρισμὸς καὶ ἀγιασμὸς τῆς καρδίας διὰ τῆς μετουσίας τοῦ τελείου καὶ θεϊκοῦ Πνεύματος, ἐν πληροφορίᾳ γινόμενος τῇ μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἀποδιδούσῃ Θεῷ ὅλην ἐξ ὅλου ἑαυτὴν ψυχῇ. Καθὼς καὶ διὰ τοῦ Δαυΐδ τὸν τέλειον τῆς ἀληθείας κόπον ὑποδεικνύον τὸ Πνεῦμα καὶ διδάσκον τοῦτον παρὰ Θεοῦ ἐπιζητεῖν καὶ πιστεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας υἱοὺς φωτὸς ἀναδειχθῆναι καὶ τῆς ζωῆς κληρονόμους γενέσθαι, φησί· γεννηθῆτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιομασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυνθῶ. 309 Αἰσχύνῃν καὶ ἀτιμίαν ἐσήμανε φέρειν τοὺς μὴ ἄμωμον τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς ρύπου καὶ σπίλου κεκτημένους. Πάλιν γὰρ φησί· τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ ἐν τῷ με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου. Πασῶν ἐντολῶν συμπλήρωσιν καὶ παντὸς παραπτώματος ἀναχώρησιν τελείαν παρησίαν ἐπὶ Θεοῦ ἐδίδαξε τὸ Πνεῦμα. Καὶ πάλιν, καρδίαν καθάραν, εὐχόμενος ὁ Προφήτης ἔλεγε, κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ πνεύματι, φησὶν, ἡγεμονικῶ στήριξόν με· τὸν αὐτὸν σκοπὸν παριστάς. Ἀντερωτῶντος δὲ πάλιν, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ, ἐπάγει τίνες εἰσὶ καὶ ποταποὶ τοιοῦτοι· ἄθῳος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, φησὶ. Τὴν διὰ πράξεως καὶ λόγων καὶ διανοίας ἐπιτελουμένην ἀμαρτίαν παντελῶς ἐκκοπῆναι ἐξ ἡμῶν διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας τὸ Πνεῦμα ἐμήνυσε, καὶ σπουδάζειν εὐχομένους, καὶ διὰ πίστεως ἐλπίζοντας ὁσημέραι φθάσαι εἰς τὴν τελείαν τοῦ πνεύματος καθαρότητα· ὁ γὰρ Ἀπόστολος διαρρήδην διδάσκων ἔλεγεν, ὅποια ψυχὰι εἶναι ὀφείλουσιν αἰ γάμου μὲν σαρ 310 κὸς καὶ δεσμῶν κόσμου ἀναχωρήσασαι, παρθενίαν δὲ ἐξασκεῖν ἐπιθυμοῦσαι. Φησὶν· ἡ παρθένος μεριμνᾷ, ἵνα ἦ ἁγία, οὐ σώματι μόνον, εἶπεν, ἀλλὰ καὶ πνεύματι· πρακτικῶν καὶ λογιστικῶν, τουτέστι φανερῶν καὶ κρυπτῶν ἀμαρτημάτων, ἐκτὸς εἶναι αὐτὴν παραγγέλλων, ἅτε δὴ νύμφην Χριστοῦ, ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καθαρῶ τε καὶ ἀμιάντῳ συναφθῆναι ἐπιθυμοῦσαν. Ἐξομοιοῦσθαι γὰρ διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκείνῳ τῷ ἀχράντῳ κάλλει χρῆ τὴν ἐπιθυμοῦσαν αὐτῷ συναφθῆναι ψυχὴν, καὶ εἰς ἕν πνεῦμα μετ' αὐτοῦ ἐπιποθοῦσαν γενέσθαι, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου· καὶ πᾶς, φησὶν, ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἀγνίζει ἑαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος ἀγνός ἐστι. Καί, μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς ἀγὼ Χριστοῦ. Οὐ γὰρ ἀπὸ φανερῶν ἀμαρτημάτων μόνον, πορνείας, ἢ κλοπῆς, ἢ φθόνου, ἢ γαστριμαργίας, ἢ καταλαλιᾶς, ἢ ψεύδους, ἢ ἀργολογίας, ἢ κραυγῆς, ἢ γέλωτος, ἢ εὐτραπείας, ἢ φιλαργυρίας, ἢ πλεονεξίας ἀγνεύειν δεῖ ψυχὴν, τὴν ἀρνησαμένην μὲν κοινωνίαν κοσμικὴν, κόσμου

δὲ ἀναχωροῦσαν καὶ παρθενίαν ἐξασκοῦσαν, εἰς συνάφειαν δὲ καὶ κοινωνίαν τοῦ ἀφάρτου Νυμ 311 φίου ἑαυτὴν καθομολογήσασαν· ἀλλὰ πολλῶ πλεον τῶν βιαιότερων τῆς ψυχῆς παθῶν καὶ κρυπτῶν ἀμαρτημάτων καθαρεύειν αὐτὴν χρή· τουτέστιν ἐπιθυμίας, κενοδοξίας, ἀνθρωπαρεσκείας, ὑποκρίσεως, φιλαρχίας, δόλου, κακοηθείας, μίσους, ἀπιστίας, φθόνου, ἐπάρσεως, ζήλου, αὐταρεσκείας, φιλαυτίας, τύφου, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἀόρατα τῆς ἀτιμίας πάθη. Οἶδε γὰρ ἡ Γραφή τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς ἀμαρτήματα, εἶγε πιστεύομεν τοῖς λόγοις τοῦ Πνεύματος, τῶν πρακτικῶν ἀμαρτημάτων ὅμοια ἠγεῖσθαι· μιᾶς γὰρ τῆς αὐτῆς ρίζης τυγχάνει βλάστημα· Κύριος γάρ, φησί, διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπαρέσκων· καί, ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσει Κύριος, τὸν δόλον καὶ φόνον εἰς ἓν συναριθμῶν παράβαμα· καί, τῶν λαλούντων ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, δὸς αὐτοῖς, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ πάλιν· καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ. Καὶ ὁ Κύριος μεμφόμενος τοῖς ἀνθρωπαρέσκοις, φησί· πάντα ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Διὸ καὶ παραγγέλλει· βλέπετε μὴ ποιήσητε τὴν ἔλεημο 312 σύνην ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς· τουτέστι τὸ μὴ παρ' ἀνθρώπων ἐπιζητεῖν καὶ θηρεύειν ἔπαινον καὶ δόξαν διὰ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, ἀλλὰ παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, οὗ ἡ δόξα ἀληθῆς καὶ αἰώνιος, καὶ οὗ ἡ ἀτιμία αἰώνιος· τουτέστι καὶ τὸ οὐαί, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι· τουτέστιν, ὅταν θέλητε παρ' ἀνθρώπων καλῶς ἀκούειν, καὶ δόξαις καὶ ἐπαίνοις τοῖς παρ' αὐτῶν προερχομένοις χαίρειν· ἐπεὶ πῶς δυνατὸν ἦν ἀγαθοεργοῦντας μὴ φανεροὺς εἶναι πᾶσιν, ὅποτε αὐτὸς ὁ Κύριος ἔλεγε· λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν οὐρανοῖς. Εἰς δόξαν Θεοῦ ἀγωνίζεσθε ποιεῖν πᾶν ἀγαθὸν ἐπιτηδεύμα, καὶ μὴ εἰς τὴν ἰδίαν δόξαν· μηδὲ ἐπιζητεῖτε καὶ χαίρετε τοῖς ἐπαίνοις τῶν ὀλιγοχρονίων ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν δόξαν παρὰ τοῦ Θεοῦ μόνου ἐκδέχεσθε, καθὼς καὶ ὁ μακάριος Δαυῖδ λέγει· παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου. Καὶ πάλιν· ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου. Ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος, ἕως τοῦ φαγεῖν καίπιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ γίνεσθαι ἐντέλλεται· εἶτε γάρ, φησὶν, ἐσθίετε, εἶτε πίνετε, 313 εἶτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. Τοὺς γὰρ παρὰ ἀνθρώπων ἐπαίνους ἢ δόξαν θηρεύοντας, ἀπίστους εἶναι ὁ Κύριος ἀπέδειξεν, εἰπών· πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεύειν, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Πάλιν δὲ ὁ Ἰωάννης τὸ μῖσος τῷ φόνῳ συναριθμῶν, φησὶν· ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί, καὶ οἶδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τὸ ἐν κρυπτῷ μῖσος, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ γινόμενον, τῷ φόνῳ συγκρίνει. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος τῶν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας παραδοθέντων, διὰ τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καὶ ἀπειθῆ καρδίαν, διαγορεύων καὶ ἐξαριθμῶν αὐτῶν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον τῆς ἀπωλείας ἐργασίαν, τὰ κρυπτὰ καὶ τὰ φανερά ἀμαρτήματα εἰς ἓν συναριθμῶν, φησί· καὶ καθὼς οὐκ ἔδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πορνείᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοῦς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοσυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν 314 ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας· οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν. Ὁρᾶς πῶς οὐ μόνον τὰ φανερά ἀμαρτήματα ἐξηγόρευσε, τὰ παρ' ἀνθρώποις ὄντα βδελυκτά, ἀλλὰ σὺν τοῖς φανεροῖς καὶ τὰ κρύφια πάθη τῆς ψυχῆς συγκατηρίθησε, δόλον, ὑπερηφανίαν, ἔριν, κακοήθειαν, ἀλαζονείαν, μῖσος, ἀσυνεσίαν; Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· τὸ ὑψηλὸν παρ' ἀνθρώποις, βδέλυγμά ἐστι παρὰ Θεῷ· καί, ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Καὶ ἡ Σοφία φησὶν· ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς

ὕψηλοκάρδιος. Καὶ τὰ ὅμοια ἀναλεξάμενοι ἐκ τῶν Γραφῶν, πάμπολλα ἂν εὔροιτε εἰρημένα κατὰ τῶν κρυφίων ἐν ψυχῇ τῆς ἀτιμίας παθῶν· τὰ γὰρ κρύφια πάθη τῆς ἀμαρτίας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιστάμενον βιαιότερα τῇ ψυχῇ ἐνυπάρχοντα, τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν δι' ὁποῖου τρόπου γενέσθαι δυνατόν διδάσκων ἡμᾶς διὰ τοῦ Δαυΐδ, φησίν· ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου· ὡς διὰ πολλῆς δεήσεως καὶ πίστεως, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν τελείας καὶ ἀγαθῆς ὀρμῆς, τῶν κρυφίων τῆς ἀτιμίας παθῶν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως περιγενέσθαι δυνησόμεθα. Ὡσπερ γὰρ τὸν ἕξω ἄνθρωπον, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα, ἀπὸ τῶν φανερῶν ἀμαρτημάτων σπουδάζομεν φυλάσσειν, ὡς ναὸν Θεοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὁ φθείρας τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ σώματος λέγων, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός, οὕτω καὶ τὸν ἕσω ἄνθρωπον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ, σπουδαστέον καὶ διαγωνιστέον ἀπὸ παντὸς λογισμοῦ πονηροῦ φυλάσσειν κατὰ τὸ εἰρημένον· πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν· ἐκ γὰρ τούτων ἕξοδοι ζωῆς. Τοῦτο δὲ κατορθῶσαι ἡμῖν ἔσται ἀνταγωνιζομένων ἡμῶν καὶ ἀντιλεγόντων πάντοτε τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς τῆς κενοδοξίας καὶ μίσους καὶ τύφου καὶ δόλου, ἐπιθυμίας τε καὶ ἀπιστίας, ζήλου καὶ φιλαρχίας, καὶ πάση ἀκριβείᾳ ἑαυτοὺς ἐρευνώντων, τὸν τε νοῦν ἀσυνδύαστον καὶ ἀσύμφωνον φυλασσόντων πρὸς τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς πάθη, καὶ ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἑαυτοὺς ἀποδιδόντων μετὰ βίας καὶ πόνου καὶ ἀγῶνος, διὰ τὸ ἐμποδίζειν ἡμῖν τὸν Ἀντικείμενον. Τὴν γὰρ μονότροπον τῶν ἀρετῶν εὐθύτητα αἰνισσόμενος ὁ μακάριος 316 Μωυσῆς, διατυπῶν ἐνέφαινε τῷ μὴ δεῖν δυσὶ γνώμαις, κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, τὴν ψυχὴν ἀκολουθεῖν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀγαθόν· καὶ τοῦ μὴ δεῖν δύο καρποὺς χεῖρονος καὶ χρησίμου ἐν ἡμῖν γεωργεῖσθαι, ἀλλὰ μονοτρόπως τὰ χρήσιμα ἐργαζομένους, παντελῶς τοῦ χεῖρονος ἀλλοτριουῖσθαι. Φησὶ δὲ δι' αἰνιγμάτων· οὐ ζεύξεις ἐν τῇ ἀλωᾷ σου ἀλλογενῆ ζῶα ἐπὶ τὸ αὐτό· οἶον βοῦν καὶ ὄνον. Ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ ζεύξας ἀλωήσεις τὸν ἀμητόν σου· τουτέστιν, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀλωᾷ τῆς καρδίας σου ἀρετὴ καὶ κακία ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν ἐργασίαν ἔχει, ἀλλὰ μόνη ἀρετὴ. Οὐ συνυφανεῖς, φησίν, ἐρέω ἱματίῳ λίνον, οὐδὲ πάλιν λινῷ ἐρέαν. Οὐ γεωργήσεις ἐν τῇ χώρα τῆς γῆς σου δύο καρποὺς ἐπὶ τὸ αὐτό, οὔτε δευτέρον τοῦ ἐνιαυτοῦ. Οὐκ ἐπιβαλεῖς ἑτερογενὲς ζῶον ἐπὶ ἕτερον εἰς γονὴν, ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ τοῖς ὁμογενέσι. Διὰ τούτων δὲ πάντων μυστικῶς αἰνίττεται τοῦ μὴ δεῖν κακίαν καὶ ἀρετὴν ἐν ἡμῖν γεωργεῖσθαι, ἀλλὰ μονοτρόπως τὰς τῆς ἀρετῆς ἱεράς γονὰς ἐξ ἡμῶν ἀποκυεῖσθαι, καὶ τοῦ μὴ δεῖν δυσὶ πνεύμασι, τῷ πνεύματι τοῦ κόσμου καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ, τὴν ψυχὴν κοινωνεῖν καὶ ἐνοῦσθαι, ἀλλὰ μόνον τῷ τοῦ 317 Θεοῦ Πνεύματι συνενουμένην καὶ προσκολλημένην τὰς τῆς ἀρετῆς ἱεράς γονὰς καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος καρπογονεῖν τὴν ψυχὴν προσέταξε· μήτε δυσὶ τρόποις, τὸ χεῖρον καὶ τὸ κρεῖττον, συμφωνεῖν τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ μόνω τῷ καλῷ χρωμένους καὶ τοῦ κακοῦ παντελῶς ἠλλοτριωμένους, τὸν μονότροπον τῶν ἀρετῶν καρπὸν ἐν τῇ ψυχῇ γεωργεῖσθαι ἐνετείλατο, κατὰ τὸ εἰρημένον· διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην, πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα· καὶ, ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην. Ἴν' οὕτω, τὸν ἀγῶνα τῆς ψυχῆς ὁρῶν ὁ Κύριος, τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπία τὴν μεγάλην ἴασιν τῶν κρυφίων παθῶν διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν παντελῶς ποιήσῃ, τὴν ἐκδίκησιν τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ἐργαζόμενος. Καθὼς ὁ Κύριος περὶ τῆς χήρας διεξερχόμενος τῆς ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου καταπονουμένης, καὶ πρὸς τὸν τῆς ἀδικίας ἄρχοντα προσελθούσης, ἐπιζητούσης δὲ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδίκησιν, καὶ διὰ τὴν ἐπὶ πολὺ τῆς προσμονῆς αὐτῆς ἀναίδειαν τῆς ἐκδικήσεως τετυχυίας, διδάσκει ἡμᾶς μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς δεήσεσιν· ἔλεγε γάρ, φησίν, αὐτοῖς καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖ πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Τὴν ἐπὶ πλεῖον τῆς προσ 318 μονῆς εὐχὴν ἐντέλλεται· καὶ ἐπάγει μετὰ ταῦτα ὁ Κύριος· ἴδετε τί λέγει ὁ ἄδικος κριτῆς. Πόσω μᾶλλον ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν ὁ Πατήρ

ὕμῶν ὁ οὐράνιος τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός; Ναί, λέγω ὑμῖν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν ἐν τάχει. Οἷον δὲ ἀγῶνα εἶχεν ὑπὲρ τῶν ἰδίων μαθητῶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ εἰς οἷον μέτρον πνευματικὸν αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐσπούδαζεν, ἐνδιαθέτως ὑπὲρ αὐτῶν εὐχόμενος, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἄκρον τοῦ χριστιανισμοῦ σκοπὸν φανερὸν πᾶσι καθιστῶν τοῖς βουλομένοις ἀκμητὶ καὶ φιλαληθῶς τρέχειν, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν τῆς καινῆς κτίσεως κανόνα, καὶ τοῖς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν προκόπτειν σπουδάζουσιν ἔκδηλον ποιῶν; Τί λέγει; Νουθετοῦντες, φησί, πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ· εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος. Καὶ πάλιν τοῖς τῆς σφραγίδος τοῦ Πνεύματος τῆς ἐπαγγελίας διὰ τοῦ βαπτίσματος καταξιουμένοις ἐπεύχεται τῆς πνευματικῆς αὐτῶν προκοπῆς λαβεῖν αὐτοὺς αὐξήσιν, λέγων· διὰ τοῦτο κάγω ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι 319 ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενος καὶ αἰτούμενος, ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης, δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας. Τὸν δὲ τρόπον τῆς μετουσίας καὶ μεταλήψεως τοῦ Πνεύματος ἀκριβῶς ὑπεσημειώσατο, ἐν πληροφορίᾳ γενομένοις κατὰ τὴν ἐνέργειαν, φησί, τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, κατ' ἐκείνην, φησί, τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος, ἵνα καὶ ὑμεῖς τὴν πληροφορίαν δέξησθε. Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ, μικρὸν προβάς, εἰς ὑψηλοτέραν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν τελειότητος πνευματικῆς ἐλθεῖν αὐτοὺς ἐπιθυμῶν, ἐπεύχεται λέγων· τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατα πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος 320 αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἑρριζωμένους καὶ τεθεμελιωμένους, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπιστολῇ περὶ τῶν αὐτῶν διδασκῶν καὶ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πνευματικοῦ πλούτου ὑποδεικνύς τοῖς μαθηταῖς, προτρεπόμενος σπεύδειν αὐτοὺς εἰς τὸ τέλειον μέτρον καταντῆσαι, ἔλεγε· ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα. Καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Ἀγγέλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια <πάντα>, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστᾶν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἶμι. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Καὶ ἐπάγει τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης, οἷοί τε εἰσὶ, καὶ πῶς οἱ ταῦ 321 τὴν κεκτημένοι τῶν τῆς κακίας παθῶν παντελῶς ἐλυτρώθησαν, λέγων· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει, πάντα ἐλπίζει, πάντα πιστεύει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι οἱ ἐν τοῖς προειρημένοις χαρίσμασι τοῦ Πνεύματος ὄντες, καὶ μηδέπω διὰ τῆς πληρεστάτης καὶ ἐνεργοῦς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τὴν λύτρωσιν δεξάμενοι, ἐν κινδύνῳ ἔτι καὶ ἀγῶνι καὶ φόβῳ τυγχάνουσι, διὰ τὴν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας πάλιν, κἂν χαρίσματα πνευματικὰ τύχῃσι κεκτημένοι. Οἷον καὶ ὅσον πνευματικὸν μέτρον μηκέτι ὄν ὑπὸ πτώσιν καὶ πάθος ὑπέδειξε τοῖς βουλομένοις ἀκριβῶς βαίνειν τῇ ὁδῷ τοῦ

χριστιανισμού, ὥστε καὶ γλώσσας Ἀγγέλων καὶ προφητεῖαν καὶ πίστιν καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ χαρίσματα ἰαμάτων μηδὲν εἶναι ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς ἀκροτάτης ἀρετῆς καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης τῆς τελειότητος, καίπερ κάκεῖνα τοῦ αὐτοῦ Πνεύ 322 ματος ὄντα ἐνεργήματα. Ἄλλ' ἵνα τις ἐκείνων τῶν χαρισμάτων καταξιωθείς μὴ νομίση διὰ τὴν κενωτέραν τῆς χάριτος ἐνέργειαν εἰς τὸ τέλειον ἐφθακέναι, ὡς μηκέτι χρήζων τινὸς οἰθήεις ἀπομείνη τῶν τελείων τῆς ἀγάπης μέτρων, ἐν τοῖς ἐλάττωσι χαρίσμασι μόνον ἐμπληροφούμενος, διὰ τοῦτο σκοπὸν τελειότητος ὑπέδειξεν, ἵνα ἕκαστος πτωχὸν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ τηλικούτου πλοῦτου τῆς ἀγάπης ἐπιγινώσκων, ἀπαύστως καὶ ἀνενδότης τὸν καλὸν ἀγωνίζεται ἀγῶνα, καὶ τὸν πνευματικὸν δρόμον οὕτω τρέχη, ἕως οὗ καταλάβῃ, καθὼς εἶρηκεν· οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. Ἴδου, πῶς τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ τελειότητος ὄρον καὶ σκοπὸν καὶ κανόνα διὰ πολλῶν εἰς φανερόν πᾶσι τίθησιν, ἐπευχόμενος τοῖς ἰδίους μαθηταῖς εἰς αὐτὸν πάντας φθάσαι. Πάλιν γὰρ ἐν ἑτέρῳ ὁ αὐτὸς δεικνύων τὴν ἐν Χριστῷ γινομένην καινότητα καὶ μεταβολὴν κρείττονα τοῖς πιστοῖς καὶ ἀγαπῶσι τὸν Κύριον, φησὶν· οὔτε περιτομή τί ἐστίν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στείχωσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν· εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε. Διὰ μιᾶς 323 λέξεως, τῆς καινῆς κτίσεως, τὸν ἀποστολικὸν κανόνα εἰς φανερόν τέθηκεν. Ἡ δὲ καινὴ κτίσις τί ἄλλο σημαίνει, ἢ καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει, ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος, τὴν παντελῆ ἀπὸ τοῦ αἵσχους καθαρότητα, ὅ ἐστίν ἡ τῶν παθῶν ἀπαλλαγὴ, καὶ τὴν πλήρη τῆς θείας τοῦ Πνεύματος δυνάμεως ἄρρητον καὶ μυστικὴν ἐν ἀγιασμῷ κοινωνίαν ἐν καρδίαις Ἁγίων ἐνεργουμένην, καινοτέρας ὑπὲρ τὴν φύσιν πνευματικῆς ἐν ἀρεταῖς ἀπολαύσεως καταξιουμένων; Ταύτην εἶναι τὴν καινὴν ἐν Χριστῷ κτίσιν ὁ Ἀπόστολος ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ τό, ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καὶ τό, ἐορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας, τὸν αὐτὸν σκοπὸν παρίστησι. Καὶ διὰ τὸ μὴ ἱκανοὺς εἶναι πρὸς <τὰς> ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξου 324 σίας, καὶ τὴν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας πάλιν, ἀναλαβεῖν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς προτρέπεται· τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης ἐνδύσασθε, ὑποδήσασθε τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, καὶ περιζώσασθε τὴν ὀσφὺν ἐν ἀληθείᾳ· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως ἀναλαβόντες, δι' ἧς, φησὶ, δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ Πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν μιαρῶν παθῶν ἐνέργειαι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν ἀγίαν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστι ρῆμα Θεοῦ, ὅπως διὰ τῶν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν προειρημένων πνευματικῶν ὄπλων ἰσχύσωμεν στήναι πρὸς τὰς χαλεπὰς μεθοδείας τοῦ Διαβόλου. Τὸν δὲ τρόπον δι' οὗ ταῦτα κτήσασθαι δυνάμεθα, ἀκριβῶς ὑπεσημειώσατο εἰπών· διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Πνεύματι καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες καὶ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ δεήσει. Διὸ καὶ ἐπεύχεται τοῖς πᾶσι λέγων· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος 325 μετὰ πάντων ὑμῶν εἴη. Καὶ πάλιν· ὀλόκληρον τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως τηρηθεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἴδου κατὰ πολλοὺς τρόπους εἰς φανερόν τέθηκε τὴν εὐθειαν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν καὶ τὸν ἄκρον τοῦ χριστιανισμοῦ σκοπὸν, πάντας προτρεπόμενος καὶ ἐπιθυμῶν φθάσαι εἰς αὐτόν, εἰς ὃν οἱ φιλαλήθεις ἀποβλέποντες καὶ παντελῶς ἀκμητὶ ἀγωνιζόμενοι, πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ πάσῃ ἀρετῆς καταστάσει εὐχονται, καὶ ἐπιθυμοῦσιν εἰς αὐτὸν καταντῆσαι. Οὗτοι γὰρ δυνήσονται καὶ τὰς μεγάλας ἐντολάς, εἰς ἃς ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται, ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου

ὡς σεαυτόν, πάσης κακίας ἀπαλλαγέντες, καθαρῶς καὶ τελείως καὶ ἀμώμως ἀποπληρῶσαι ταύτας. Εἰ δὲ καὶ ἐδόξαμεν ἐπὶ πλεῖον παρατεῖναι τὴν διήγησιν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς εὐσεβείας, ὅποιον ἡμῖν ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ πᾶσαι αἱ θεόπνευστοι Γραφαὶ παραδιδόασι, διὰ πολλῶν μαρτυρίων παριστῶντες, οὐκ ἀγνώως πεποικηκέναι ἡγούμεθα, ἵνα ἐκ παντὸς τρόπου ἀναμφισβητήτως καὶ ἀδιστακτως 326 πεπληροφορημένοι ὦμεν, τίς ἡμῶν ἐλπίς τῆς πίστεως, καὶ τίς ὁ σκοπός, καὶ ὁποῖος ἡμῖν ὁ δρόμος πρόκειται· μάλιστα οἱ τὸν μονήρη βίον ἀναδεξάμενοι, καὶ δεσμῶν κοσμικῶν καὶ σαρκικῆς κοινωνίας ἑαυτοὺς ἄραντες, καὶ παρθένοι μένειν ἐν Κυρίῳ ἡρημένοι, ἵνα προσέχωμεν ἕκαστος καὶ ἐκάστη ποῦ κέκληται, καὶ εἰς οἶον μέτρον φθάσαι ὀφείλη. Πάσης μὲν οἰήσεως διὰ τινὰ γεγενημένα κατορθώματα παυσώμεθα, ὄντως μηδὲν εἶναι ἑαυτοὺς ἡγούμενοι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τελείου τῆς κλήσεως μέτρου καὶ τοῦ ἀνεξιχνιάστου πλούτου τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· παντὶ δὲ τρόπῳ καὶ παντὶ σθένει καὶ πάσῃ σπουδῇ ἑαυτοὺς εἰς τὸ ἀγαθὸν πάντοτε προθύμως ἐπιδιδόντες, καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, μετὰ πάντων τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, ἔτι καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀρνούμενοι, τὸν σταυρὸν καθ' ἡμέραν αἴροντες μετὰ ἀγαλλιάσεως καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ· αὐτὸν ἔχοντες τὸν Κύριον ἐν πᾶσι τύπον καὶ ὑπογραμμὸν καὶ σκοπὸν ἡμῖν γεγενημένον κατὰ τὸ εἰρημένον· μιμη 327 ταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ. Καὶ πάλιν· δι' ὑπομονῆς τρέχουμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνῃς καταφρονῶν, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικε. Μὴ ποτε γὰρ ἐμπληροφορούμενοι καὶ ἐπαναπαυόμενοι ἐπὶ τισὶ τοῦ Πνεύματος χαρίσμασιν, ἢ ἐπ' ὀλίγοις τισὶ κατορθώμασι, καὶ ὡς ἤδη εἰς τὸ τέλειον κατανήσαντες πανουργία κακίας, οἰήσει δικαιοσύνης ἀπατηθῶμεν, ἀπομείναντες ἐκ τῶν μειζόνων τοῦ Πνεύματος προκοπῶν. Ἄλλ' ὡς φιλαλήθεις μέχρι τέλους τὸν πόνον καὶ τὴν θλίψιν καὶ ἀγῶνα καὶ δρόμον ἄπαυστον ἔχουμεν, ὁσημέραι ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι πάντοτε, καὶ τὰ ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, πεινῶντες ἀεὶ καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, συντετριμμένην ἔχοντες τὴν καρδίαν, ἅτε δὴ μηδέπω φθάσαντες εἰς ἣν ἐκλήθημεν κλήσιν, μηδὲ κατειληφότες τὸ τέλειον τοῦ χριστιανισμοῦ μέτρον, μηδὲ φθάσαντες ἀκμὴν εἰς τὴν τελείαν τοῦ Χριστοῦ ἀγάπην. 328 Οἱ γὰρ ὄντως ἐπιθυμοῦντες τυχεῖν τοῦ προκειμένου καὶ προδηλωθέντος ἀκροτάτου σκοποῦ, τέτρωνται ἀεὶ τῷ πόνῳ εἰς ἐκείνην τὴν τῆς ἀνεκκλαλήτου τελειότητος κλήσιν, ἐν μηδενὶ τῶν ἐν τοῖς ἐλάττοσι καλῶν δικαιοσύνης, νηστειῶν, ἢ ἀγρυπνιῶν, ἢ ἐλεημοσυνῶν, ἢ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος μετοχῇ πληροφορούμενοι καὶ ἐναπομένοντες ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς· ἄλλ' ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς καὶ καλοῖς καὶ πάσαις ἀρεταῖς ὀλοτελῶς ἑαυτοὺς ἀποδιδόντες, καὶ οὕτως ἐνδεεῖς διαμένοντες ἕνεκεν ἀρετῆς, οὐδέποτε δόξουσι πληροῦν νόμον σοφίας, ἀλλὰ καίπερ ὄντες παρὰ Θεῷ τίμιοι ἑαυτοὺς ἀναξίους ἡγοῦνται, καὶ ὄντες ἐν πνευματικῇ προκοπῇ παρ' ἑαυτοῖς ὡς ἀρχόμενοι τυγχάνουσι, καὶ ὄντες μεγάλοι ἑαυτοὺς ἐξουθενοῦσι καὶ ὡς μηδὲν ὄντας κρίνουσι· καὶ οὕτω καθὼς ἐπίστευσαν καὶ καθόσον ἠγάπησαν, τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἐπαγγελιῶν τῆς βασιλείας ἀπολήψονται. Αἱ τοιαῦται ψυχὰι εὐαρεστηῆσαι τῷ Θεῷ δυνήσονται καὶ τῆς βασιλείας κληρονόμοι γενέσθαι, αἱ συντετριμμένην ἔχουσαι τὴν καρδίαν καὶ πτωχαὶ τῷ πνεύματι, πεινῶσαι καὶ διψῶσαι τὴν δικαιοσύνην, τῶν τελείων ἐφιέμεναι τιμῶν. Διὰ τὴν 329 ἄκραν αὐτῶν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἄκριος δῶροις ἀμειφθήσονται. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐλπίδος τοῦ σκοποῦ, ὅποιον ὀφείλουσιν ἔχειν μάλιστα οἱ τὸν μονήρη βίον ἐπανηρημένοι καὶ παρθενίαν ἀσπασάμενοι, αὐτάρκως εἴρηται· [καὶ] περὶ δὲ τῆς συναγωγῆς καὶ τῆς ἱερᾶς συγκροτήσεως τῶν μοναστηρίων τῆς ἀδελφότητος, πῶς τε ὀφείλουσι συνδιάγειν καὶ συνδιατελεῖν ἀλλήλοις, δι' ὁποίων τε πόνων καὶ ἰδρώτων καὶ ἐπιτηδεύσεων τοῦ προειρημένου σκοποῦ τῆς εὐσεβείας ἐπιτυχεῖν οἱ φιλαλήθεις

δύνανται, ἀναγκαῖον διαλαλῆσαι, ὅπως καὶ τὴν ἀπάγουσαν ὁδὸν εἰς τὴν οὐράνιον πόλιν προθύμως οἱ σπουδαῖοι καὶ ἑδραῖοι ταύτης ἐπιβάντες, οὕτω τρέχωσιν, ἕως οὗ καταλάβωσι. Πρῶτον πάντων ὁ τῷ σκοπῷ τῆς εὐσεβείας τρέχων καὶ τοῖς ἴχνεσι τοῦ Κυρίου βαίνειν ἐπιθυμῶν, ἀναχωρήσας τε τοῦ βίου καὶ τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, καὶ ἑαυτὸν τῇ ἀδελφότητι ἔκδοτον δεδωκώς, ἀρνησάμενος κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον πατέρα, μητέρα, γυναῖκα, τέκνα, ἀδελφούς, συγγένειαν, πλοῦτον, δόξαν, εὐγένειαν, καὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ γενόμενος, ὡς ἐπιμέστωμα πάντων τῶν καλῶν, τοῦτο προσθῆ· ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Τίς δὲ ἐστὶν ἡ ἄρνησις τῆς ἑαυτοῦ 330 ψυχῆς; Τὸ ἔκδοτον ἑαυτὸν ὀλοτελῶς τῇ ἀδελφότητι δοῦναι καὶ ἴδια θελήματα μὴ ἐκτελεῖν ὅλως, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἐκκρεμάσαντα ἑαυτὸν, ἐκεῖθεν ταῖς ἀγίαις καὶ καθαραῖς τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν ἐννοίαις τὴν ψυχὴν κατακοσμεῖσθαι, καὶ ταύτας σωτηριώδεις καὶ οἰκείας ἡγεῖσθαι· μὴ ἔχειν δὲ ὅλως τι ἐν ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἐκτὸς οὗ φορεῖ ἐνδύματος, ἵνα πάντοθεν ἀμέριμνος εἶναι δύναται, τὰ ἐπιτασσόμενα αὐτῷ μόνον ἐπιτελῶν μετὰ χαρᾶς πάντοτε· καὶ ὡς ἡγορασμένος τιμῷ αἵματι Χριστοῦ, καὶ ὡς δοῦλος εὐγνώμων, πάντας τοὺς ἀδελφούς, μάλιστα δὲ τοὺς προεστῶτας κατὰ πάντα ὡς κυρίους καὶ δεσπότης ἡγεῖσθω, καθὼς αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος καὶ μέγας, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος καὶ πάντων δοῦλος. Μὴ δόξαν καὶ τιμὴν ἢ ἔπαινον, ὅσον τὸ ἐν αὐτῷ, τῆς διακονίας ἢ τῆς πολιτείας παρ' αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν θηρεύων, κατὰ τὸ εἰρημένον· διακονοῦντες μετὰ πάσης εὐνοίας, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι Χριστοῦ· καὶ τῷ Κυρίῳ ἑαυτὸν ἐκδεδωκώς τῇ στενῇ ὁδῷ καὶ τεθλιμμένη ὁδευέτω, καὶ ὡς τῆς βασιλείας 331 ἑραστής τὸν ἑλαφρὸν καὶ χρηστὸν τοῦ Κυρίου ζυγὸν προθύμως καὶ μετὰ ἀγαλλιάσεως ὑπεισερχέσθω· ἄτε δὴ μεγάλης σωτηρίας πρόξενος ἑαυτῷ γινόμενος, ἐὰν μετὰ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς ἕως τέλους ἐμμεῖνῃ ἐν τῇ καλῇ ταύτῃ καὶ ψυχωφελεῖ δουλείᾳ. Πάντας δὲ κυρίους ὡς Χριστοῦ οἰκείους καὶ τῆς βασιλείας κληρονόμους κατανοεῖτω, καὶ πᾶσαν ὑποταγὴν ἐκάστω, μάλιστα δὲ τοῖς προεστῶσι τῶν ἀδελφῶν καὶ τὰ βάρη τῶν φροντίδων τῆς μονῆς ἀναδεδεγμένοις ἀποπληρῶν, πάντοτε χρεώστην ἡγούμενος ἑαυτὸν τῆς μετὰ ἀγάπης καὶ ἀπλότητος πρὸς τοὺς ἀδελφούς διακονίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. Καὶ πάλιν· μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν. Ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς οἱ ἄσκηταί, οἱ προεστῶτες τῆς ἀδελφότητος, ὡς μεγάλου ἔργου ἐπιλαβόμενοι, οὕτως ἀγωνίσασθε διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης πρὸς τὰς τῆς κακίας ἐντέχνους μεθοδείας, ἵνα μὴ πάθει ὑπερηφανίας, ὡς κατεξουσιάζοντες τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀντεπαιρόμενοι αὐτῶν, ἀντὶ μεγίστου κέρδους ζημίαν τῇ ψυχῇ καὶ βλάβος μέγιστον προξενήσητε, ἀλλ' ὡς εὐσπλαγχνοὶ πατέρες δουλεύειν 332 ἑαυτοὺς διὰ τὸν Θεὸν ἐκδεδωκότες τῇ ἀδελφότητι, ἢ περ κυριεύειν, καὶ πάντα ὑπὲρ αὐτῶν φροντίζοντες σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, καὶ ἐκάστου τὸ ὄφελος τῆς ψυχῆς σπουδάζοντες, ὡς τέκνων Θεοῦ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθε· ἵνα οὕτω πᾶν τὸ ἱερὸν συγκρότημα τῆς ἀδελφότητος εἰς πνευματικὸν κέρδος περιποιούμενοι καὶ περιθάλλοντες, τὸν ἐπουράνιον μισθὸν παρὰ Χριστοῦ ἀπολήψεσθε. Καὶ εἰς μὲν οὖν τὸ προφανὲς τὴν τάξιν τοῦ προεστῶτος φυλάττετε· οἷον τὸ διατάξασθαι, ἢ ἐπιτάξαι, ἢ συμβουλευῆσαι τοῖς δοκιμωτέροις τῶν ἀδελφῶν, ἢ ἐπιτιμῆσαι τινι, ἢ ἐλέγξει ὅπου χρή, ἢ παρακαλεῖσθαι ὅπου δέοι, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα· ἵνα μὴ προφάσει ταπεινώσεως ἢ πραότητος δι' ἄγνοιαν ἐν συγχύσει ἢ τὰ μοναστήρια, τὴν τάξιν τῆς ἀκολουθίας τῶν προεστῶτων καὶ τῶν ὑπερβεβηκότων μὴ ἀποσωζόντων. Εἰς δὲ τὸ κρυπτόν, κατὰ τὸν νοῦν, ὡς δούλους ἀναξίους πάντων τῶν ἀδελφῶν ἑαυτοὺς ἡγεῖσθε· καὶ ὡς παιδαγωγοὶ καλοὶ δεσποτικά τέκνα ἐμπιστευθέντες, μετὰ πάσης εὐνοίας καὶ φόβου Θεοῦ ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν καταρτίζειν εἰς πᾶν ἀγαθὸν σπουδάζετε, ὡς εἰδότες ὅτι μέγας καὶ ἀναφαί 333 ρετος μισθὸς ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καμάτου παρὰ Θεῷ τετήρηται ὑμῖν. Καὶ ὡς περ οἱ

παιδαγωγοῦντες τοὺς παῖδας, πολλάκις τοὺς ἰδίους δεσπότας μαθημάτων χάριν, ἢ κατάστασιν ἠθῶν, μὴ φειδόμενοι, καὶ μάστιγι παιδεύουσι, πολλὴν ἔννοιαν καὶ σπουδὴν εἰς αὐτοὺς ἐνδεικνύμενοι, ἐλπίδι τοῦ γενέσθαι φρονίμους καὶ ἐνδόξους ἐν κόσμῳ· οὕτω καὶ οἱ προεστῶτες ἀσκηταὶ μὴ πάθει θυμοῦ καὶ ὑψηλοφροσύνης ἀμύνεσθε τοὺς ἀπαιδευτοῦντας καὶ νηπιάζοντας ἀδελφούς, ἀλλ' εὐσπλαγχνία Χριστοῦ, καὶ σκοπῶ πνευματικῆς ὠφελείας, καὶ ἐλπίδι τοῦ χρησιμεῦσαι τοὺς ὑφ' ὑμῶν παιδαγωγουμένους τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ἐν τοιούτῳ φρονήματι καταρτίζειν σπουδάζετε τὴν τῶν ἀδελφῶν νηπιότητα, ἐκάστῳ πρὸς τὸ συμφέρον, ὡς προεῖρηται. Εἴτε παρακλήσει, εἴτε ἐπιτιμήσει προφερόμενοι, μόνον ζήλω Θεοῦ καὶ σπλάγχχνος Χριστοῦ τὴν ἐπιστροφὴν ποιεῖσθε, καὶ μὴ πάθει κακίας ὡς ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀμύνεσθε, ἵνα τέλειον ὑμῶν ὄνπερ διὰ τὸν Θεὸν ἀναδέχεσθε κάματον ἀποδείξαντες, τῆς οὐρανόου βασιλείας 334 κληρονόμοι γένησθε· οὗτος γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ἀγγελικὸς βίος· ὅταν τοιούτῳ φρονήματι κατηρτισμένοι ᾧσιν οἱ προεστῶτες καὶ οἱ ὑπερβεβηκότες, ὅταν ἀλλήλους πάντες οἱ ἀδελφοὶ μετὰ πάσης χαρᾶς ὑποτασσόμενοι ἀλλήλων κυρίου ἠγήσωνται, καὶ τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι. Ἀπλότητι οὖν καὶ ἀκεραιότητι καὶ ὁμονοίᾳ καὶ εἰρήνῃ καὶ ἀφελότητι καρδίας συνεῖναι ἀλλήλοις ὀφείλουσι. Μηδεὶς κατὰ τοῦ ἐτέρου ἐπαιρόμενος, ἑαυτὸν κρείττονα ἢ μείζονα κἂν τοῦ τυχόντος ἠγείσθω, ἀλλὰ τούναντίον ἐνδεέστερον πάντων ἀνθρώπων ἑαυτὸν ἠγούμενος ὡς μαθητῆς Χριστοῦ, καθὼς αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Καὶ πάλιν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος· καθὼς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν. 335 Παρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς, ὡς μιμηταὶ Χριστοῦ εἶναι βουλόμενοι, εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ὑποταγὴν ἀλλήλων καὶ χρηστὴν δουλείαν, εἰ δυνατόν καὶ τὸ ὑπεραποθανεῖν τοῦ πλησίον ἑαυτοὺς εὐτρεπίσωμεν, ἔχοντες τὸν Κύριον τύπον καὶ ὑπογραμμὸν καὶ ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς συνεργοῦντα ἡμῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον· τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν· ἵνα διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἀπλότητος καὶ ἀζηλίας καὶ ἀτυφίας ὁ σύνδεσμος τῆς εἰρήνης ἐν ἐνὶ σώματι καὶ πνεύματι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἀδελφότητι φυλάσσεσθαι δύνηται, ὑποτασσομένων ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Κυρίου. Ἐκαστος τοίνυν ἐν τοιούτοις ἦθεσιν εἶναι βουλόμενος, πρὸ πάντων καὶ πανταχῶς τὴν ἱερὰν ἀγάπην καὶ φόβον Θεοῦ, ἣτις ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή, ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ σπουδαζέτω καὶ ζητεῖτω παρὰ Θεοῦ ἀδιαλείπτως ἔχειν, καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς, μᾶλλον ἀδιαλείπτου μνήμης Κυρίου καὶ ἔρωτος οὐρανόου, ταύτην ὁσημέραι κατὰ προκοπὴν διὰ τῆς χάριτος ἐπαυξάνων προσ 336 κτάσθω· διὰ γὰρ πολλῆς σπουδῆς καὶ μερίμνης, καὶ πόνου καὶ ἀγῶνος νοδὸς τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην κτᾶσθαι δυνάμεθα, χάριτι καὶ δωρεᾷ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν μορφουμένην, καθὼς ἐν τῇ Σοφίᾳ εἴρηται· ἐὰν γὰρ ζητήσης αὐτὴν ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσης αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον Κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν. Τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην εὐχερῶς καὶ καθαρῶς κατορθῶσαι δυνάμεθα· τὰ γὰρ πρῶτα ταττέσθω ὡς πρῶτα, καὶ τὰ δευτέρα τοῖς πρῶτοις ἐπόμενα ἀκολούθως τελεσθήσεται. Ἐὰν γὰρ τις ἀμελήσῃ τῆς πρώτης καὶ μεγάλης ἐντολῆς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, ἣτις ἀπὸ τῆς ἐνδοθεν διαθέσεως καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ ὑγιῶν τῶν πρὸς Θεὸν ἐννοιῶν μετὰ θείας δυνάμεως συνίσταται, τῆς δὲ δευτέρας, τῆς ἔξωθεν μόνον διακονίας, τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι βούλεται, ἀδύνατον, εἰ καθαρῶς καὶ ὑγιῶς ταύτην ἐπιτελεῖν δυνήσεται· ἢ γὰρ τῆς κακίας μέθοδος εὐρίσκουσα ἔξω ἀπὸ τῆς μνήμης καὶ ἀγάπης καὶ ζητήσεως τοῦ Θεοῦ τὸν νοῦν, ἢ δυσχερῆ καὶ βαρῆα ποιοῦσα τὰ θεῖα ἐντάλματα, γογγυσμοὺς καὶ μέμψεις τῆς εἰς τοὺς ἀδελφούς γινομένης διακονίας τῇ ψυχῇ ἐνεργάζεται, ἢ 337 οἴσει

δικαιοσύνης άπατήσασα φυσιοῖ, καὶ έαυτὸν ήγήσασθαι ποιεῖ ώς τίμιον καὶ μέγαν, καὶ ώς άκρωσ κατορθοῦντα τὰς έντολάς. Όταν δέ οίηθῆ έν έαυτῶ ό άνθρωπος ότι καλά έργάζεται καὶ έντολάς φυλάσσει, ήμαρτε κρίνας έαυτόν, καὶ μη έκδεξάμενος τὸν κρίνοντα άληθώς· έπὰν γάρ συμμαρτυρῆ τῶ πνεύματι ήμῶν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, τότε άληθώς Χριστοῦ άξιοι καὶ τέκνα Θεοῦ τυγχάνομεν, καὶ οὐχ όταν ίδία οίῃσει έαυτοῦς δικαιοῦσμεν· οὐ γάρ, φησίν, ό έαυτὸν συνιστάνων, έκεινος δόκιμος, άλλ' όν ό Κύριος συνίστησιν. Έπὰν γάρ μνήμησ καὶ φόβου Θεοῦ έκτός εύρίσκηται άνθρωπος, άνάγκη καὶ δόξαν έπιζητεῖ καὶ έπαινον θηρεῦει παρὰ τῶν διακονουμένων ύπ' αὐτοῦ· ό γάρ τοιοῦτος καὶ άπιστος παρὰ τοῦ Κυρίου άπελέγχεται. Πώς γάρ, φησίν, ύμεῖς δύνασθε πιστεύειν, δόξαν παρ' άλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τήν δόξαν τήν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Ό τοιοῦτος έστί, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ό τὸ έξωθεν τῆσ παροψίδος καὶ τοῦ ποτηρίου πλύνων· οὔτος έντός γέμει άρπαγῆσ καὶ ύποκρίσεωσ. Έπὰν δέ αὐτόσ ό νοῦσ καὶ ή διάθεσισ τῆσ ψυχῆσ είσ τήν μελέτην καὶ 338 έπιπόθησιν τοῦ Θεοῦ άπασχολῆται, καὶ τὰς έννοιάσ τῆ μνήμησ τῶν καλῶν, όσα έστίν άληθῆ καὶ δίκαια καὶ εύφημα καὶ σεμνά, καὶ τῆ άγάπη τοῦ Θεοῦ πάντοτε κατὰ κόσμον τελείαν κατόρθωσιν λαμβάνει. Μετὰ άγώνοσ δέ καὶ καμάτου νοδσ τοῦτο κατορθοῦται διὰ τὸ τὸν Έναντίον άεί τοῖσ καλοῖσ έμποδίζειν καὶ δελεάζειν ή άρπάζειν τὸν νοῦν, τοῦ μη τῶν καλῶν μνήμη έρὰν τῶν άνω, άλλὰ διὰ τῶν γηῖνων έννοιῶν ή έπιθυμιῶν τινων τήν προαίρεσιν δελεάζειν. Οὔτος γάρ έστί τοῦ Πονηροῦ ό θάνατοσ καὶ ήττα, όσον έξ ήμετέρασ σπουδῆσ· όταν είσ άγάπην καὶ μνήμην Θεοῦ άσχολούμενοσ ό νοῦσ εύρίσκηται· έντεῦθεν συστήναι δύναται καὶ ή πρὸσ τὸν άδελφὸν άγάπη είλικρινῆσ, όμοίωσ καὶ άληθῆσ άπλότησ, καὶ ή πραότησ, καὶ ή ταπεινώσισ, καὶ ή άκεραιότησ, καὶ ή άγαθότησ, καὶ ή εύχή, καὶ πᾶσα άκολουθία τῶν άγίων έντολῶν διὰ τῆσ μιᾶσ καὶ μόνησ καὶ πρώτησ έντολῆσ τῆσ πρὸσ τὸν Θεὸν άγάπησ έξ άληθείασ τήν άκριβῆ συμπλήρωσιν λαμβάνει. Άγώνοσ οὔν πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ άοράτου χρεία, λογισμῶν έρευναν άεί ποιεῖσθαι· καὶ τὰ ήσθενηκότα δέ τῆσ ψυχῆσ ήμῶν αἰσθητήρια γυ 339 μνάζειν πρὸσ διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ δέοι πάντοτε, καὶ άναζωπυρεῖν διὰ τῆσ τοῦ νοῦ πρὸσ Θεὸν έμπήξεωσ καὶ σπουδῆσ τὰ έξησθενηκότα τῆσ ψυχῆσ μέλη. Έκεῖ τοῦ νοῦ ήμῶν διαπαντόσ προσκολλουμένου, ίνα διὰ θείασ χάριτοσ γένηται μετὰ τοῦ Κυρίου είσ έν πνεῦμα κατὰ τὸ άποστολικὸν λόγιον. Τοῦτον δέ τὸν κρυπτὸν άγῶνα καὶ μελέτην Κυρίου καὶ πόνον, νυκτόσ καὶ ήμέρασ έχειν πάντασ ήμᾶσ χρή, καὶ είσ πᾶσαν έπιτήδευσιν έντολῆσ· ήτοι εύχομένοσ, ήτοι διακονοῦντασ, ήτοι έσθιοντασ, ήτοι πίνοντασ, ή ότιοῦν ποιοῦντασ· καὶ πᾶν ό γίνεται άγαθὸν άρετῆσ έπιτήδευμα, είσ δόξαν τοῦ Θεοῦ γίνηται, καὶ μη είσ δόξαν ήμετέραν έπιτελούμενοσ εύρίσκηται· άγιαζεται γάρ πᾶσα ή τῶν έντολῶν άκολουθία καὶ καθαρώς ύφ' ήμῶν έπιτελεῖται διὰ τῆσ άδιαλείπτου μνήμησ Κυρίου καὶ φόβου καὶ άγάπησ τῆσ πρὸσ τὸν Θεόν, καὶ οὔτωσ έκτός γινόμεθα τοῦ άντικειμένου τοῦ μιαίνοντοσ τήν έντολήν, σπιλοῦντοσ καὶ τὸν κάματον ήμῶν, είσ έαυτὸν περισπᾶν βουλομένου· καὶ τότε εύχερῆ καὶ εύκολα ήμῖν πάντα τῶν έντολῶν παραγγέλματα καταφανῆσεται, τῆσ τοῦ Θεοῦ έν ήμῖν άγάπησ έξευμαριζού 340 σης τὰς έντολάσ, καὶ τὸ έπίπονον αὐτῶν περι τήν τήρησιν έκλυούσησ· ώστε καὶ ή τῶν έντολῶν εύμάρεια καὶ εύκολία διὰ τῆσ πρὸσ Θεὸν άγάπησ έγγενήσεται· όλοσ γάρ ό άγών καὶ ή σπουδή τοῦ άντικειμένου έστίν αὐτή, ώσπερ εῖρηται, ίνα δυνηθῆ τὸν νοῦν άπὸ τῆσ πρὸσ Θεὸν μνήμησ καὶ φόβου καὶ άγάπησ τοῦ Κυρίου περισπᾶσαι, δελεάσμασι γηῖνοισ χρώμενοσ, ή τισιν εύλογοφανέσιν έννοιάσ τὸν νοῦν άπὸ τοῦ όντωσ καλοῦ τῆσ πρὸσ Θεὸν άγάπησ παρεκτρέπων έπὶ δοκήσει όντα καλά. Πᾶν γάρ ό άν καλὸν ποιῆ άνθρωποσ, σπιλοῦν καὶ μιαίνειν ό Πονηρόσ βούλεται, καὶ τήν ίδίαν έπισποράν τῆσ κενοδοξίασ, ή οίήσεωσ, ή γογγυσμοῦ, ή τοιοῦτοισ τισὶ τῆ έντολῆ συμμίσγειν άγωνίζεται, ίνα μη διὰ τὸν Θεὸν μόνον ταπεινοφρόνωσ καὶ προθύμωσ τὸ

γινόμενον ἀγαθὸν καὶ καλὸν γίνηται. Γνώσεως οὖν καὶ διακρίσεως ἐκάστῳ πολλῆς χρεία, ἵνα δυναθῆ ὁ νοῦς τὰς μεθοδείας καὶ τέχνας τοῦ Πονηροῦ ἐπιγινώσκειν καὶ παντελῶς τῆς κακίας ἀπαλλοτριῶσθαι· ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν, ἐκ τῶν ἀγίων Γραφῶν ταῦτα παραστήσωμεν. Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἄβελ προσήνεγκε θυσίαν τῷ Θεῷ ἀπὸ τῶν στεάτων καὶ ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων, καὶ Κάϊν 341 ὁμοίως προσήνεγκε δῶρα ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων καρπῶν. Καὶ ἐπεὶ δὲν ὁ Θεός, φησὶν, ἐπὶ ταῖς θυσίαις τοῦ Ἄβελ, ἐπὶ δὲ τοῖς δώροις τοῦ Κάϊν οὐ προσέσχεν· ὥστε καὶ ἐκ τούτου μανθάνομεν ὅτι ἐστὶ τι καλὸν ἐπιτήδευμα ποιῆσαι ἀμελῶς ἢ καταπεφρονημένως ἢ διὰ τι, καὶ μὴ εἶναι εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ, καὶ ἔστι ποιῆσαι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σπουδαίως καὶ νηφόντως διὰ τὸν Θεὸν καὶ πιστῶς, καὶ εὐάρεστον εὐρεθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἄβρααμ ἐκ τῶν ἀκροθινίων τῷ ἱερεῖ τοῦ Θεοῦ Μελχισεδέκ προσήνεγκε, καὶ οὕτω τὰς εὐλογίας ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ. Τί δὲ διὰ τούτων αἰνίττεται τὸ Πνεῦμα, ὑψηλοτέραν θεωρίαν ἐμφαίνον, ἀλλ' ἢ τὰ ἄκρα καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ στέατα ὅλου τοῦ συγκρίματος ἡμῶν, τουτέστιν αὐτὸν τὸν νοῦν, αὐτὴν τὴν διάθεσιν, αὐτὸν τὸν ὀρθὸν ἡμῶν λογισμὸν, αὐτὴν τὴν ἀγαπητικὴν ἡμῶν δύναμιν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ὅλου ἡμῶν ἀνθρώπου τῷ Θεῷ προσκομίζειν δέοι πάντοτε· τὴν τῆς καρδίας θυσίαν ἱεράν, τὰ τε ἀκροθίνια καὶ πρῶτα τῶν ὀρθῶν λογισμῶν, εἰς τὴν αὐτοῦ μνήμην καὶ με 342 λέτην καὶ ἀγάπην διὰ παντὸς ἀπασχολοῦντας; Οὕτω γὰρ δυνάμεθα εἰς ἔρωτα θεῖον ὀσημέραι αὐξήσιν λαμβάνειν, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως [τοῦ Θεοῦ]· καὶ τὸ φορτίον τῶν τῆς δικαιοσύνης ἐντολῶν ἐλαφρὸν ἡμῖν οὕτω καταφανήσεται, καὶ καθαρῶς καὶ ἀμώμως ταύτας ἐπιτελέσομεν, συνεργούντος ἡμῖν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἡμῶν διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ζέουσαν ὀρμὴν, καὶ πασῶν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐπιπόθησιν. Περὶ δὲ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, οἶον ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα πρῶτον καὶ μείζον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλοις πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἐκδέδενται καὶ ἀλλήλων ἐκκρέμανται. Ὡσπερ ἱερά τις πνευματικὴ ἄλυσις μία ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀπήρτηνται· ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοὴ ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἔνδον τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαυνώσις ἀπὸ τῆς ὀλιγωρίας, ἡ ὀλιγωρία 343 ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληδονίας, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας μέλη εἰσὶν ἀλλήλων ἐκκρεμαμένα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ καλῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ ἀπηρτημένα. Κεφάλαιον δὲ πάσης ἀγαθῆς σπουδῆς καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶν ἡ τῆς προσευχῆς προσκαρτέρησις, δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὀσημέραι προσκτᾶσθαι δυνάμεθα, ἐπεὶ δὲ πρὸς μόνον Θεὸν ἀγαθότης, καὶ κοινωνία τις μυστικῆ πνευματικῆς ἐνεργείας, καὶ συνάφεια τῆς διαθέσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦ, ἐν ἀγάπῃ ἀρρήτῳ πρὸς Κύριον, ἐν εὐχῇ, διὰ θείας ἐπισκέψεως τοῖς καταξιουμένοις γίνεται· καὶ εἰς οὐράνιον ἔρωτα καὶ πόθον ἔκκυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης πρὸς Θεὸν ἔλκεται ὀσημέραι ὁ ἑαυτὸν ταῖς προσευχαῖς προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, καθὼς εἴρηται· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. Καὶ ὁ Κύριος· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστὶ. Τὸ δὲ ἐντὸς εἶναι τὴν βασιλείαν, τί ἄλλο σημαίνει, ἢ τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον εὐφροσύνην τῆς ἀξίας ψυχῆς ἐνεργῶς γινομένην; Ἦνπερ γὰρ ἀπόλαυσιν καὶ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην πνευματικὴν ἐν φωτὶ αἰωνίῳ οἱ Ἅγιοι ἐν τῇ βα 344 σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μέλλουσιν ἔχειν, τούτων τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὴν ἀπαρχὴν ἐντεῦθεν ἤδη αἱ ἄγιοι καὶ πισταὶ ψυχαὶ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργοῦς κοινωνίας τυχεῖν

καταξιοῦνται. Ὁ παρακαλῶν γάρ, φησίν, ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν εἰς τὸ δύνασθαι παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ τό, ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα· καί, ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμπλησθεῖη ἡ ψυχὴ μου, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, τὴν ἐνεργίᾳ τοῦ Πνεύματος εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν ἀγιασμοῦ διὰ τούτων αἰνίττεται. Τὰ δὲ ἀκόλουθα πασῶν τῶν ἐντολῶν παραγγέλματα, ὡσπερ μέλη τῆς κεφαλῆς τυγχάνει. Ἄπερ οἱ ἑαυτοὺς ὀλοτελῶς ἀποδεδωκότες τῷ Θεῷ κατὰ δύναμιν ἐπιτελεῖν ὀφείλουσι, προκειμένου δηλαδὴ τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ πᾶσιν ἐνός, ὅπερ διὰ πλειόνων προείπαμεν, διὰ τῶν γραφικῶν μαρτυρίων παραστήσαντες, τοῦ καταξιοθῆναι ἡμᾶς διὰ τῆς πίστεως καὶ πολλῆς ἐν πάσαις ἀρεταῖς σπουδῆς πληρώσεως Ἁγίου 345 Πνεύματος καὶ παντελῆ τῶν παθῶν ἀπαλλαγὴν κτήσασθαι, ὃ ἐστὶν ὁ τῆς καρδίας καθαρισμὸς διὰ τοῦ ἀγιαστικοῦ Πνεύματος ταῖς πισταῖς καὶ εὐλαβέσι ψυχαῖς ἐγγινόμενος. Ἐκαστος οὖν ἑαυτὸν ἐκδότω εἰς τὸ ἀγαθόν, ὅσον καὶ ὁ πρὸς Θεὸν ἔρωσ τῆς ψυχῆς ἐπεκτείνεται. Καὶ λοιπὸν εἴ τις βούλεται ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτω. Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· πόσω μᾶλλον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἐκδίκησιν τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας; Ἐλεγε γάρ, φησί, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Καὶ τῶν ἐπουρανίων δὲ ὅπλων τοῦ Πνεύματος τὴν ἔνδυσιν, ὡς προεῖρηται, δι' ὁποῖου τρόπου καταξιοθήσονται οἱ ἐπιθυμοῦντες καὶ τυχεῖν πιστεύοντες, ὁ Ἀπόστολος εἶπε· διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει. Εἴ τις τοίνυν τῶν ἀδελφῶν τὸν διὰ τῆς προσευχῆς ἀγῶνα ἀναδέξασθαι ἐπιποθεῖ, ἐρῶν τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν, ἀποδεκτός καὶ πάντῃ ἐπαινετός 346 οὗτος καὶ παρ' ἀνθρώποις καὶ παρὰ Θεῷ· διὸ ἀφιέσθω ὑπὸ τῶν συμμελῶν ἀδελφῶν μετὰ χαρᾶς τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ὁ τοιοῦτος, ἵνα καὶ αὐτοὶ μισθὸν διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν σύμπνευσιν καὶ συνέργειαν ἀγαθὴν ἐπὶ Θεῷ ἔχωσι, μόνον ἵνα μετὰ πάσης νήψεως τὴν κατὰ συνείδησιν ἔρευναν ποιῇ, καὶ ἀδιάλειπτον μνήμην καὶ ἄπαυστον ἀγῶνα ὁ εὐχόμενος ἔχειν, πάντοτε ἐναντιούμενος πάσῃ τῇ τῆς κακίας τῶν πολλῶν καὶ περισσῶν λογισμῶν ὕλη, πρὸς Κύριον τὸν νοῦν βιαζόμενος ἐν ἐπιποθήσει, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀντίληψιν τῆς χάριτος ἐκδεχόμενος, ἵνα οὕτως οἱ καρποὶ εἰς οἰκοδομὴν ὁσημέραι πᾶσι φανεροὶ γίνωνται. Ὁ γὰρ ἔχων ἀγάπην Κυρίου, τρῶσιν καὶ ἔρωτα θεῖον ἐν τῇ προσευχῇ κἂν μηδέπω ἔχη, βιάζεται δὲ καὶ ἀγωνίζεται καὶ ἀναγκάζει τὴν προαίρεσιν, εἰς τοῦτον κάματον ἑαυτὸν ἐκδοτὸν διδούς, τὸν οὐράνιον ἔρωτα καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ πνευματικὴν εὐχὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ζητῶν κτήσασθαι, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὁ διδούς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ μετὰ χαρᾶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν ἀφιέσθω, καὶ ὡς βοηθοὶ αὐτοῦ μᾶλλον συνεργείτωσαν, ἴδιον ἠγούμενοι κέρδος τὴν ἐπὶ τὰ κρεῖττονα τοῦ ἀδελφοῦ προκοπὴν, καὶ μὴ κατ' ἐρίθειαν ἢ ζῆλον ποιείτωσαν 347 ὑποσυρόμενοι, μηδὲ ἐμποδιζέτωσαν καὶ ἐκκοπτέτωσαν τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ πρὸς Θεὸν ὁρμὴν καὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς καλῆς σπουδῆς τὴν ἀρχήν, ἵνα ὁ Θεὸς ὁρῶν τὸν πρὸς ἀλλήλους τῆς ἀγάπης παροξυσμὸν ἀνταποδώσῃ πᾶσι τὰ αἰτήματα, πληροφορῶν ἕκαστον διὰ τὴν εὐθειαν καὶ ἀγαθὴν πρὸς ἀλλήλους προαίρεσιν. Ταῦτα δὲ σπουδαίως ποιεῖν ἐν πολλῇ διακρίσει μάλιστα οἱ προεστῶτες τῶν ἀδελφῶν ὀφείλετε, καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς σὺν ὑμῖν ἀδελφοὺς τοιοῦτῳ φρονήματι καταρτίζειν σπουδάζετε, ἵνα μηδεὶς ἐγκοπὴν λαμβάνῃ, εἰς ὃν προήρηται ἀγωνίζεσθαι ἀγῶνα. Ὡσπερ οὖν τὸ κεφαλαιωδέστερον ὁ ἐν τῇ εὐχῇ προσκαρτερῶν ἐπέλαβε τὸ ἔργον, οὕτω καὶ ἀγῶνα περισσότερον καὶ πόνον πολὺν καὶ σπουδὴν ἀδιάλειπτον ἀναλαβεῖν ὀφείλει, διὰ τὸ πολλὰ ἐν τῇ προσκαρτερήσει τῆς εὐχῆς εἶναι τῆς κακίας ἐμπόδια, ὕπνος, ἀκηδία, βάρησις σώματος, λογισμῶν ῥεμβασμός, νοὸς ἀκαταστασία, ὀλιγωρία,

άνυπομονησία, ἔκλυσις, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας λεπτὰ ἐνεργήματα. Εἶτα θλίψις καὶ ἐπανάστασις αὐτῶν τῶν πονηρῶν πνευμάτων, πολεμούντων καὶ ἀνταγωνιζομένων μέχρις αἵματος τῆ 348 κατὰ ἀλήθειαν τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτως ἐπιζητούση ψυχῆ, κωλυόντων αὐτὴν μὴ προσεγγίζειν Θεῷ. Πάση οὖν νήψει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ παντὶ ἀγῶνι ψυχῆς καὶ σώματος, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ὃ τῆ εὐχῇ προσκαρτερῶν ἀνδρίζεσθαι ὀφείλει· καὶ ὡς τὸν σταυρὸν ὄντως βαστάζων ἐν ἀγῶνι καὶ πόνῳ πολλῷ καὶ πένθει καὶ θλίψει διὰ τὴν βασιλείαν ἀδιαλείπτως ἔστω· μὴ χαυνούμενος καὶ ἐπιδιδούς ἑαυτὸν τοῖς τῆς κακίας λογισμῶν ρεμβασμοῖς, ἢ ὑπνω, ἢ ἀκηδία, ἢ ἐκλύσει, ἢ συγχύσει νοός, ἢ ταραχώδεσι καὶ ἀπρεπέσι φωναῖς χρώμενος, ἢ τισι τοιοῦτοις παραδιδούς τὴν διάνοιαν ἀδιακρισίας αἰτία, ἐμπληροφоруόμενος εἰς τὴν σωματικὴν μόνον γονυκλισίαν, τοῦ νοός ἐν συγχύσει ἢ ρεμβασμῷ καθεστῶτος. Δύναται γὰρ τις, ἐὰν μὴ ἀκριβῶς νήφειν ἑαυτὸν παρασκευάζῃ καὶ πάντοτε τὴν ἔρευναν καὶ προσοχὴν τοῦ νοός ποιῆται, ἐπιποθῶν ἀεὶ τὸν Κύριον, ὑπὸ τῆς κακίας ποικίλως κατὰ τὸ κρυπτὸν ἀποβουκολούμενος ἐπαίρεσθαι ἢ φυσιοῦσθαι κατὰ τῶν λοιπῶν, μηδέπω οὕτως ἐν τῇ εὐχῇ δυναμένων προσκαρτερεῖν· καὶ οὕτω διὰ τῶν τοιοῦτων τῆς κακίας πανουργευσμάτων τὴν καλὴν ἐργασίαν καταπροδιδούς ταύτην τῷ ἀντικεῖ 349 μένῳ. Ἄλλ' ὡσπερ τὸ μείζον ἔργον τῆς εὐχῆς ἀνεδέξατο, οὕτω καὶ πόνον καὶ [τὴν] μέριμναν καὶ ἀγῶνα μείζονα τῶν λοιπῶν κεκτῆσθαι ὀφείλει, μήπου κλοπὴν τινα παρὰ τῆς κακίας πάθῃ· τοῖς γὰρ μείζονος ἐπιλαμβανομένοις ἀγαθοῦ, ἐπιτηδεύματος μείζονος ὃ ἀντικείμενος ἀνταγωνίζεται, ὑποσκελίζει βουλόμενος. Δεῖ οὖν καρποὺς ἀγάπης καὶ ταπεινώσεως καὶ ἀπλότητος καὶ διακρίσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐκφύεσθαι, ὅπως φανεροὶ ὦμεν τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω προκοπὴν λαμβάνοντες, ἵνα καὶ τοὺς μηδέπω οὕτω δυναμένους διὰ τὴν νηπιότητα τῇ εὐχῇ προσκαρτερεῖν, τῶν ἀγαθῶν καρπῶν ἡμῶν φανερῶν αὐτοῖς ὄντων, ἐρεθίσωμεν, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐνέγκωμεν προθύμως καὶ σπουδαίως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἑαυτοὺς ἀποδοῦναι. Ἐὰν μὴ γὰρ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀγαθότης τὴν εὐχὴν ἡμῶν κατακοσμήσῃ, ἡ εὐχή, μᾶλλον δὲ τὸ σχῆμα τῆς εὐχῆς, οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσει. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο περὶ τῆς εὐχῆς λέγομεν, ἀλλ' ἐπὶ παντὸς καμάτου καὶ πόνου παρθενίας ἢ εὐχῆς ἢ ἀναγνώσεως ἢ νηστείας ἢ ἀγρυπνίας ἢ ψαλμωδίας ἢ διακονίας ἢ οὐ δήποτε καμάτου καὶ ἐργασίας ἀρετῆς ἕνεκεν ὑφ' ἡμῶν τελουμένης. Ἐὰν μὴ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ πραότητος καὶ ταπεινώσεως καὶ ἀπλότητος καὶ 350 ἀφελότητος καὶ πίστεως καὶ μακροθυμίας καὶ ἀφθονίας ἐν ἑαυτοῖς εὐρίσκωμεν, καὶ πᾶσι τοιοῦτους καρποὺς εἰρήνης προσφέρωμεν, εἰκὴ καὶ μάτην οἱ πόνοι καὶ οἱ κάματοι γέγονασιν· πᾶσα γὰρ ἐκεῖνη ἡ ἐργασία καὶ οἱ κάματοι διὰ τοὺς καρποὺς τούτους γίνεσθαι ὀφείλουσι. Τῶν δὲ καρπῶν τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης μὴ εὐρισκομένων ἐν ἡμῖν, εἰκὴ καὶ μάτην ὅλη ἡ ἐργασία γεγένηται· οἱ γὰρ τοιοῦτοι κατὰ τὰς πέντε μωρὰς παρθένους ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀποδείκνυνται, αἵτινες διὰ τὸ μὴ ἐντεῦθεν ἐπικομίσασθαι ἐν τοῖς τῆς καρδίας ἀγγείοις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ ἐστὶν ἡ τῶν προκειμένων ἀρετῶν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, μωραὶ ὀνομασθεῖσαι τοῦ πνευματικοῦ τῆς βασιλείας ἀπεκλείσθησαν νυμφῶνος· καὶ ὃ τῆς παρθενίας κάματος διὰ τὴν τῶν ἀρετῶν ἔλλειψιν καὶ ὑστέρησιν τῆς ἐνεργοῦς ἐνοικήσεως τοῦ Πνεύματος Ἁγίου εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῇ γεωργίᾳ, εἰ τύχοι, τῆς ἀμπέλου, πᾶσα ἡ ἐπιμέλεια καὶ κάματος διὰ τὴν μέλλουσαν τῶν καρπῶν ἀπόλαυσιν γίνεται· καρπῶν δὲ μὴ εὐρισκομένων ἐν τῇ ἀμπέλῳ εἰκὴ καὶ μάτην πᾶσα ἡ ἐμπόνησις τῆς ἐργασίας γεγένηται· οὕτως, ἐὰν μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καρποὺς ἀγάπης 351 καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ ταπεινώσεως, μακροθυμίας τε καὶ πίστεως, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ὁ Ἀπόστολος διηγόρευεν, ἐν πάσῃ πληροφορία καὶ αἰσθήσει πνευματικῇ ἐν ἑαυτοῖς ἐπιγνώμεν, εἰκαῖος ὃ τῆς παρθενίας κάματος, εὐχῆς, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας πόνος μάταιος ἀποδείκνυται· οὗτοι γὰρ κάματοί εἰσι ψυχῆς

καὶ σώματος ἐπ' ἐλπίδι πνευματικῶν καρπῶν ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλοντες. Ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς ἀρεταῖς καρποφορία, ἀπόλαυσις ἐστὶ πνευματικὴ ἐν ἡδονῇ ἀφθάρτῳ ἐν καρδίαις πισταῖς καὶ ταπειναῖς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργουμένη. Ἐν πολλῇ γὰρ διακρίσει συνέσεως ἢ ἐργασία τε καὶ οἱ πόνοι καὶ κάματοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἠγεισθωσαν, καὶ οἱ καρποὶ καρποὶ λογιζέσθωσαν διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῖς ἀξίοις ἐνεργούμενοι. Ἐὰν γὰρ τις διὰ γνώσεως ἔλλειψιν τὴν ἰδίαν ἐργασίαν καὶ κάματον τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος εἶναι νομίζη, πολλὴν οἴησιν ματαιότητος κέκτηται, καὶ ἀπὸ μεγάλων ἀγαθῶν πνευματικῶν ἐκπίπτει, μὴ διὰ πνευματικῆς ἐνεργείας ἐν πάσαις ταῖς προειρημέναις ἀρεταῖς κατευθυνθῆναι ἐλπίζων· ὁ γὰρ ὀλοτελῶς ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ἀφιερῶν πάντοτε, καὶ τὴν ἐξ ἰδίας δυνάμεως σπουδὴν καὶ πόνον, σὺν ταῖς λοιπὰς 352 παῖς ἀνθρωπίναις καὶ τρεπταῖς ἀρεταῖς, ἐν μηδενὶ ἐλλείπων, παρ' αὐτοῦ δὲ τὴν λύτρωσιν δι' ἀντιλήψεως τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, διὰ παντὸς ἐκδεχόμενος, εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρότητα τῆς ἀπτῶτου ἀρετῆς καὶ ἀγάπης δι' ἀγαθότητος καταντῆσαι καταξιοῦται. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ βίῳ ὁ ἡδυπαθῶς δαισιώμενος καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ ὀλοτελῶς ἑαυτὸν ἀποδεδωκῶς τὰ παρὰ φύσιν τῆς ἀτιμίας πάθη ἐν ἡδονῇ πολλῇ ἐπιτελεῖ· ἀσωτίαν καὶ πορνείαν, μέθην, πλεονεξίαν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας ἐνεργήματα, ἐν ἀπολαύσει καὶ ἡδονῇ πολλῇ ὡς φυσικὰ διὰ τὴν χρονίαν συνήθειαν κατεργάζεται· οὕτω καὶ ὁ τέλειος Χριστιανὸς πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ πάντας τοὺς ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν φύσιν τελείους καρποὺς τοῦ Πνεύματος, τουτέστι τὴν ἀληθινὴν καὶ ἄτρεπτον ἀγάπην καὶ εἰρήνην, τὴν μακροθυμίαν καὶ ἀγαθότητα, τὴν πραότητα καὶ ὑπομονήν, τὴν πίστιν καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ὄντως ἀρετῆς ἔργα ἐν ἀπολαύσει καὶ ἡδονῇ πνευματικῇ ἐπιτελεῖ ὡς φυσικὰ καὶ οἰκεῖα, ἀκαμάτως λοιπὸν καὶ εὐχερῶς, μηκέτι πρὸς τὰ πάθη τῆς κακίας πολεμῶν, ἅτε δὴ λελυτρωμένος ὑπὸ Κυρίου τελείως, καθαρὸν οἰκητήριον αὐτοῦ γενέσθαι καταξιοθεὶς καὶ ἐνεργούμενος δυνάμει θεῆς ἐν ταῖς ἀρεταῖς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ ὑπὸ τοῦ ἁγίου καὶ 353 προσκυνητοῦ Πνεύματος, τὴν τελείαν τοῦ Χριστοῦ εἰρήνην βραβεύουσαν ἐν τῇ καρδίᾳ κεκτημένος. Οὐ μόνον δὲ τὴν τοιαύτην τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν ἐν πολλῇ ἀπολαύσει ὁ τοιοῦτος διὰ τὴν ἐνεργῆ ἐνοίκησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀκαμάτως λοιπὸν ἐπιτελεῖ, ἀλλὰ τὸ δυσχερέστερον, ὅπερ ἐστὶ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἀναλαμβάνει, δυναμούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ τὸ συμπαθῆσαι τῷ Χριστῷ εὐχόμενος· καὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ ἐν βίῳ ἄνθρωποι κατὰ σάρκα ζῶντες τὸ τιμηθῆναι καὶ δοξασθῆναι, τὸ προσκυνηθῆναι καὶ τὸ πλουτῆσαι καὶ τρυφῆσαι καὶ ἄρξαι, καὶ τὰς λοιπὰ τοῦ βίου τούτου ἀπολαύσεις ἐν ἡδονῇ πολλῇ καὶ εὐφροσύνῃ δι' ἐπιθυμίας ἔχουσιν, οὕτως οἱ εἰς τὰ προειρημένα τοῦ χριστιανισμοῦ μέτρα φθάσαι καταξιοθέντες, τὸ γυμνητεῦσαι καὶ λιμῶσαι καὶ πᾶσαν κακοπάθειαν ὑπομεῖναι διὰ τὸν Κύριον· τὸ μισηθῆναι καὶ ἀτιμασθῆναι καὶ λοιδορηθῆναι· τὸ μαστιχθῆναι, καὶ ὡς περικάθαρμα τοῦ κόσμου τούτου γενέσθαι, τὸ δὲ ὄλον καὶ σταυρωθῆναι καὶ πάση τιμωρίᾳ ὑποβληθῆναι, ἐν ἡδονῇ καὶ ἀπολαύσει πνευματικῇ, μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης διὰ τὴν μακαρίαν τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδα ἀκαμάτως καταδέχονται· μᾶλλον δὲ διὰ 354 πολλῆς ἐπιθυμίας ἔχουσι. Χριστιανῶν γὰρ ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ τρυφή καὶ ὁ θησαυρὸς καὶ ἡ καύχησις, τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ τυγχάνει, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν λόγιον· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσι. Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ πάλιν ὁ μακάριος Παῦλος ὄσσην ἡδονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθήμασιν εἶχε βοᾷ, λέγων· ἥδιστα οὖν καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Διὸ εὐδοκῶ ἐν

ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. Καὶ πάλιν· ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ· ἢ γὰρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς αὐτοὺς πληρεστάτη ἐνοίκησις καὶ ἄφθαρτος ἐνεργῆς παράκλησις τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡδυτάτῃ πληροφορίᾳ καὶ ἀπολαύσει πολλῇ καταδέχεσθαι παρασκευάσει διὰ τὴν μέλλουσαν τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδα ἀθάνατον. 355 Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ καὶ γενόμενος μετ' αὐτοῦ εἰς ἐν πνεῦμα· διὰ γὰρ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας καὶ ἀγιότητος τῶν ἀρετῶν, πάθη μιὰ καὶ ἐνεργείας κακίας κατασκευασθῆναι δύναται, καὶ πάθη Χριστοῦ εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἀναλαβεῖν ἐστίν, ἅπερ οἱ μηδέπω δι' ἐνεργείας Πνεύματος ἀναλαβεῖν καταξιωθέντες, διὰ ἰδίας σπουδῆς καὶ ἐπιθυμίας, ἐλπίδι καὶ πίστει ἐν ταῖς ἐντολαῖς καὶ ἐν τοῖς παθήμασι τοῦ Κυρίου, ἀδιαλείπτως ἐμμελετάτωσαν, καὶ τῇ ἐργασίᾳ, ὅση δύναμις, ἑαυτοὺς βιαζόμενοι ἐγγυμναζέσθωσαν, ἐλπίζοντες διὰ τοῦ Πνεύματος τελείως ἐν αὐτοῖς κατευθυνθῆναι, ἵνα κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἐλπίδος, ἐπιθυμίαν τε καὶ μελέτην τοῦ νοὸς ἐνεργῆσαν τὸ Πνεῦμα ἐν δυνάμει, μεθ' ἡδονῆς ἀναλάβωμεν καὶ τὴν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν ἐργασίαν καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ μετὰ χαρᾶς ὑπομονήν, καὶ οὕτω τέλειοι Χριστιανοὶ διὰ τῆς ἐνεργοῦς ἐνοικήσεώς τε καὶ κοινωνίας τοῦ Πνεύματος γενέσθαι καταξιωθέντες, τῆς αἰωνίου ζωῆς κληρονόμοι γενώμεθα. Οὕτως οὖν ἀγωνιάζεσθε καὶ οὕτως ἑαυτοὺς εἰς πᾶν ἀγαθὸν παρασκευάζετε ὁμοῦ πάντες οἱ τῷ σκοπῷ τῆς εὐσεβείας τρέχοντες· μάλιστα δὲ οἱ ταῖς εὐχαῖς 356 προσκαρτερεῖν ἑαυτοὺς ἀναγκάζοντες, ὡς τηλικούτων ἀγαθῶν ἐλπίδας ἔχοντες, ἵνα καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν πλησίον οἰκοδομῆ καὶ ὠφέλεια γένησθε, καὶ μὴ βλάβην καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἄλλοις δι' ἀμελείας καὶ ἀπροσεχίας ἐμποιήσητε. Οἱ δὲ μηδέπω δυνάμενοι ἄκρως ἐπὶ τῷ τῆς εὐχῆς ἔργῳ ἑαυτοὺς ἀποδοῦναι, τῇ διακονίᾳ καὶ ὑπηρεσίᾳ, ἢ ἔργῳ τινί, ἢ τῇ λοιπῇ ἀναπαύσει τῶν ἀδελφῶν μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ ἑαυτοὺς εὐτρεπίζετε, ὡς ἐντολὴν Κυρίου ἐπιτελοῦντες καὶ ὡς πνευματικὸν ἔργον κατεργαζόμενοι, καὶ οὐχ ὡς παρ' ἀνθρώπων τὸν μισθὸν ἐκδεχόμενοι, τιμὴν ἢ εὐχαριστίαν παρ' αὐτῶν ἀναμένετε. Ἄλλ' ὡς ἔργῳ Θεοῦ πιστῶς καὶ νηφόντως προσέχετε, καὶ ὡς δοῦλοι Κυρίου μετὰ χαρᾶς διακονεῖτε, μὴ διδόντες ὅλως χώραν τῇ κακίᾳ δι' ἀνθρωπαρεσκείας, ἢ γογγυσμοῦ, ἢ ὑψηλοφροσύνης, ἢ χαυνότητος, ἢ ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως, τὸ ἀγαθὸν ὑμῶν ἔργον σπιλοῦν καὶ τῷ ἰδίῳ τῆς δολιότητος ἰῶ καταρρυποῦν καὶ μολύνειν· ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς εὐλαβείας καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν τὸ καλὸν ὑμῶν ἐπιτήδευμα ἀγιάζηται, καὶ εὐπρόσδεκτον ἐπὶ Θεὸν γίνηται. Τοσαύτη γὰρ φιланθρωπία καὶ ἀπεῖρω ἀγαθότητι ὁ Κύριος συγκατέβη τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, 357 ὡς μηδένα ἔῃσαι ἀργὸν ἀπὸ ἀρετῆς ἢ ἀγαθοῦ ἔργου ἀπομεῖναι, ἀλλ' ἐκάστῳ ἔδωκεν ἐργασίαν κατὰ τὴν δύναμιν τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ, ἔλκων πάντας ὁσημέραι ἐπὶ τὰς μείζονας τῶν ἐντολῶν ἀρετάς. Ὅς ἂν, φησί, ποτίση ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει <τὸν> μισθὸν αὐτοῦ. Ἴδε ἕως ποῦ εὐκολίαν ἐντολῶν ἔδωκεν ὁ Κύριος, ἵνα μὴ τις ἄμοιρος, οἷος ἂν ἀσθενὴς ὑπάρχη καὶ ἄτονος τὴν προαίρεσιν, ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἦ. Καὶ πάλιν· ἐνὶ τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Μόνον τὸ γινόμενον κατὰ Θεὸν καὶ μὴ κατὰ δόξαν ἀνθρώπων γίνηται· προσέθηκε γάρ, μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ· τουτέστι φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Χριστοῦ τὸ ἀγαθὸν ἔργον ἵνα γένηται· τοὺς γὰρ κατὰ δόξαν καὶ ἔπαινον ἀνθρώπων ἐπιδεικτικῶς ἀγαθόν τι ἐργαζομένους μεμφόμενος ὁ Κύριος, ἀπόφασιν ἔδωκεν εἰπὼν· πάντα ποιῶσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· καὶ διεξελθὼν ἐπάγει μεθ' ὄρκου, λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Διὸ καὶ παραγγέλλει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· βλέπετε μὴ ποιήσητε 358 τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὴν παρ' ἀνθρώπων δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἐπαίνους προσεχομένους ἀπωθεῖσθαι, καὶ μὴ προσίεσθαι καθόλου τῷ νῶ παρήνευσεν,

ἀλλὰ παρὰ τῷ Θεῷ μόνῳ τὴν ἀληθῆ δόξαν καὶ ἔπαινον ἐκδέχεσθαι, ὡς προεῖρηται. Οὐχ οἷον γὰρ μὴ γνωσθῆναι ἀγαθόν τι παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενον τοῖς ἀνθρώποις, ὁ Κύριος ἐδίδαξε. Πῶς γὰρ ἦν δυνατόν, ὅποτε ἐν ἄλλοις ὡς φῶς λάμψαι ἡμῶν τὰ ἀγαθὰ ἔργα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων παρήνευσεν εἰς δόξαν Θεοῦ γινόμενα; Ὅπως γάρ, φησὶν, ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲ διὰ Πνεύματος νομοθετήσαντες, μηδὲν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρενοχλεῖν, εἰ μὴ ἄπτεισθαι τῶν ἐπάναγκες, πορνείας καὶ εἰδωλοθύτου καὶ πνικτοῦ καὶ αἵματος, τὴν πολλὴν τῶν ἐντολῶν ὕλην παρασιωπήσαντες κατὰ πολλὴν καὶ ἀμέτρητον ἀγαθότητα καὶ συμπάθειαν, ὅπως ἐλαφρύναντες τῆς νοητῆς αὐτῶν καὶ νηπιαζούσης ἡλικίας τὸν ζυγόν, εἰς τὴν πίστιν 359 εἰσελθεῖν αὐτοὺς πρῶτον ἐκ τῆς εἰδωλολατρίας προτρέψωνται, ἵνα κατὰ μέρος ὑπακούοντες τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας οἱ πιστεύοντες, ἐπὶ τὰ μείζονα τῶν ἐντολῶν παραγγέλματα καὶ τὴν πνευματικὴν αὐξήσιν φθάσαι καταξιωθῶσιν. Εἰ δέ τις καὶ ἐν τῇ εὐχῇ ὀκνηρὸς τυγχάνει, καὶ ἐν τῇ διακονίᾳ καὶ λοιποῦ οἰουδήποτε ἔργου ὑπηρεσίᾳ εἰς ἀνάπαυσιν ἀδελφῶν γινομένη χαύνως καὶ ἀμελῶς καὶ καταφρονητικῶς διάκειται, καὶ οὐκ ἀνδρίζεται σπουδαίως καὶ πιστῶς ποιεῖν πᾶν ὃ ἐπιτάσσεται, οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἀργὸς ὀνομαζόμενος, οὐδὲ τοῦ ἄρτου ἄξιος ἀποπέφανται, εἰπόντος· ὁ δὲ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω. Καὶ ἀλλαχοῦ πού· τοὺς ἀργοὺς καὶ ὁ Κύριος μισεῖ· καὶ, ὁ ἀργὸς πιστὸς οὐ δύναται εἶναι· καὶ ἡ Σοφία λέγει· πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. Ὅφειλει γὰρ ἄνθρωπος ἐν οἰωδήποτε ἔργῳ διὰ τὸν Θεὸν γινομένῳ καρποφορεῖν, καὶ σπουδαίως, καὶ ἐν ἐνὶ καλῷ εἶναι, ἵνα μὴ ὀλοτελῶς ἄκαρπος εὐρισκόμενος ἐκτὸς τῆς αἰωνίου ζωῆς γένηται. Ἐνὸς οὖν προκειμένου τοῖς πᾶσιν ὁμοτρόποις ἀδελφοῖς τοῦ προειρημένου σκοποῦ, τὸ λοιπὸν ἀγωνιζέσθω κατὰ δύναμιν ἕκαστος, καὶ πιστευέτω ἀψευδεῖ 360 Θεῷ ὡς φθάσαι εἰς τὸ τέλειον τῆς υἰοθεσίας τοῦ χριστιανισμοῦ μέτρον, ἐν πάσῃ ἀγαθῇ σπουδῇ καὶ ἀρετῆς ἐπιτηδεύσει. Ἡ ἀπλότης δὲ καὶ ἡ ἀφελότης καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη καὶ χαρὰ καὶ ταπεινοφροσύνη ἐξ ἅπαντος, ὡσπερ θεμέλιος ἐν τῇ ἀδελφότητι ἔδραϊος, διὰ παντὸς ἔστωσαν, ἵνα μὴ ἐπαιρόμενοι κατ' ἀλλήλων, ἢ φυσιοῦμενοι, ἢ γογγύζοντες, εἰκαῖον ὑμῶν τὸν κάματον ἀποδείξητε, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἑαυτῶν ὑπερέχοντας καὶ κυρίους τοὺς πλησίον ἡγούμενοι, τοῦ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντος μιμηταὶ γενώμεθα. Καὶ μήτε ὁ ἀδιαλείπτως ταῖς προσευχαῖς προσκαρτερῶν κατὰ τοῦ μηδέπω οὕτω δυναμένου προσκαρτερεῖν κατεπαιρέσθω, ἵνα δυνηθῇ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις προκοπὴν λαμβάνειν, μήτε ὁ ἐν τῇ διακονίᾳ ἢ τῇ λοιπῇ ὑπηρεσίᾳ ἑαυτὸν διδούς, ὑποβολῇ κακίας γογγυζέτω ἢ καταλαλείτω κατὰ τοῦ σχολάζοντος ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστείαις, ἵνα χάριν ἐπὶ Θεῷ κτήσεται, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὐπρόσδεκτον γένηται· ἀλλ' ὡς μέλη ἀλλήλων ὄντες, καὶ ἀλλήλους ἀναπαύειν ὀφείλοντες, μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν ἢ κενοδοξίαν ποιούμενοι κατὰ τὸ ἀποστολικὸν 361 παράγγελμα. Ὅσπερ γὰρ τὰ μέλη τοῦ σώματος ὑπὸ τῆς μιᾶς ψυχῆς διοικούμενα τὴν διακονίαν ἀφθόνως ἀλλήλοις παρέχει, καὶ <οὐ> δύναται, φησὶν, εἰπεῖν ὁ ὀφθαλμὸς τῇ χειρὶ, χρεῖαν σου οὐκ ἔχω, ἢ ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρεῖαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς μέλη ἀλλήλων ὄντες, καθὼς εἴρηκεν, ὁ δὲ καθεὶς ἀλλήλων μέλη, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς Πνεύματος κυβερνώμενοι, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τοῦ τῆς ἀληθείας Λόγου ζῶντος τρεφόμενοι, διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἀπλότητος, ἀγαθότητός τε καὶ χαρᾶς, εἰς ἀνάπαυσιν ἀλλήλων συναρμοσθῆναι ὀφείλομεν· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἐκτίσθημεν, καθὼς εἴρηται· αὐτοῦ γὰρ ἐσμέν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις προαιρέσεσι χαίρει ἐκάστου, τὸ δι' αὐτὸν μόνον γινόμενον ἀποδεχόμενος. Τοιαύτην γὰρ διάθεσιν ἀπλότητος εἰς ἀλλήλους ἡμῶν σωζόντων, γίνεται τὸ περίσσευμα τῶν ταῖς εὐχαῖς σχολάζοντων ἐπὶ

τὸ ὑστέρημα τῶν διακονούντων 362 καὶ ἀναπαυόντων. Καὶ πάλιν τὸ περίσσευμα τῶν διακονούντων ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερούντων, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται· ὁ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε καὶ ὁ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησε. Μόνον ὡς προειρήκαμεν, ἀπλότης καὶ ἀγάπη καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀφθονία ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ἐδραιωμένως ἔστωσαν. Καὶ λοιπὸν ἕκαστος μετὰ χαρᾶς τὸν καλὸν δρόμον τρεχέτω καὶ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνιζέσθω εἰς τὴν ἀπλανῆ τῆς θεοσεβείας ὁδόν· οὕτω γὰρ καθ' ὅσον πιστεύει, καὶ καθ' ὅσον ἀγαπᾷ, καὶ καθ' ὅσον κάμνει, ὁσημέραι τὴν προκοπὴν λαμβάνων, τῆς βασιλείας ἀξιωθήσεται. Οὗτος ἀληθῶς ἀγγελικὸς ἐστὶ βίος, τουτέστι τὸ γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν μὴ κατεπαιρώμεθα ἀλλήλων, ὅταν <δι> ἀφθονίας καὶ ἀπλότητος καὶ ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς συνηρμοσμένοι ὦμεν ἀλλήλοις, τὴν τῶν πλησίον προκοπὴν ἴδιον κέρδος ἠγούμενοι, καὶ τὴν ἀτονίαν ἢ ἐλάττωσιν ἢ θλίψιν ἰδίαν ζημίαν νομίζοντες. Μὴ γάρ, φησί, τὰ ἑαυτῶν σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πλησίον ἕκαστος· οὕτω γὰρ ἀλλήλοις συμ 363 πάσχοντες, μάλιστα οἱ δυνατοὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ οἱ ἰσχυροὶ τῶν ἀσθενεστέρων, ἀναπληρῶσαι τὸν τοῦ Χριστοῦ νόμον δυνάμεθα, κατὰ τὴν παραίνεσιν Παύλου. Τοιοῦτω δὲ τρόπῳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τυγχάνοντες, ἀληθῶς δυνησόμεθα πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ, καὶ διὰ τῆς ὁμοιοῦσας καὶ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ κεφαλὰς δρακόντων πνευματικῶν πονηρίας συνθλαῖν, ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβαίνοντες, καὶ καταπατοῦντες λέοντα καὶ δράκοντα. Ἐπὶ γάρ, ὡς προείπαμεν, ἀγάπη καὶ ἀπλότητι συνῶσιν ἀλλήλοις οἱ ἀδελφοί, τότε καὶ ὁ ἐν μέτροις μεγάλης πνευματικῆς προκοπῆς τυγχάνων καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτερῶν, ἐπὶ τὰ μείζονα διὰ τῆς συνεργείας καὶ συμπνοίας τῶν ἀδελφῶν τὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμβάνει· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μικρότερος διὰ τῆς τῶν μειζόνων ἐν ἀγάπῃ προτροπῆς ὁσημέραι βελτιοῦται, τῇ προθυμίᾳ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. Ἐὰν δὲ μὴ οὕτω πρὸς ἀλλήλους ἦτε διακείμενοι, ἀλλὰ γογγυσμοὶ καὶ 364 μέμψεις καὶ καταλαλιαὶ καὶ φυσιώσεις κατ' ἀλλήλων ἐπεγείρονται, οὔτε οἱ δοκοῦντες σχολάζειν εὐχαῖς καὶ νηστείαις, διὰ τὴν τῶν ἐταίρων αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς ἀσυμφωνίαν καὶ βλάβην καὶ τὴν αὐτῶν ἔπαρσιν, κρείττους ἑαυτῶν γενέσθαι δύναται, οὔτε οἱ διακονοῦντες ἀνάπαυσίν τε σωματικῶς δυνησονται καὶ χάριν ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτῶν ἔχειν διὰ τὸν κατὰ τῶν σχολαζόντων γογγυσμόν, καὶ οὕτω σχίσματος ὄντος ἐν τῷ σώματι, ἀδύνατον οἰκοδομὴν πνευματικὴν λαμβάνειν καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γίνεσθαι ἐν ὑμῖν. Ἀλλὰ μᾶλλον, καθὼς ὁ μακάριος Παῦλος τὴν τῶν πολλῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διανομὴν εἰς μίαν ἔνωσιν καὶ συμφωνίαν ἄγων, ὡς ἐνὸς σώματος ὄντα μέλη· φησὶ γάρ· ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητεῖαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδὸς ἐν ἀπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι. Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν· τί οὖν 365 ἐστίν; Ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, γνῶσιν ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, τουτέστιν ἀπολάβετε ἕκαστος τῶν χαρισμάτων ἀλλήλων διὰ τῆς ὁμοιοῦσας καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν ἀγάπῃ συμφωνίας. Οὕτω καὶ οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἀδελφοί, ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς ἐν Κυρίῳ ἀλλήλοις, οἱ ἰσχυρότεροι, ἥτοι σώματι, ἥτοι φρονήματι, τῶν ἀσθενεστέρων τὰ βάρη βαστάζετε διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἕκαστος ὅπερ ἔχει, ἥτοι ἐν τῇ φύσει ἀγαθόν, ἢ ἰσχύον, ἢ σύνεσιν, ἢ ἀνδρείαν, ἢ σπουδὴν, ἢ ἐπίνοιαν τινα, ἑαυτοὺς ὀλοτελῶς ἐκδῶμεν· ἥτοι πνευματικῶν χαρισμάτων διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος ἀξιούμεθα, ἀλλήλοις κοινωνήσωμεν ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, εἰς οἰκοδομὴν καὶ ὠφέλειαν καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν πλησίον καὶ πάντων ἀνθρώπων· οὕτω γὰρ ἀναπληροῦντες τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἄξιοι γινόμεθα. Ὅτι δὲ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ

λόγου τοῦ Θεοῦ ἀρμοζόντως ἐπιτελοῦμεν τῷ ἔργῳ πάσης ἐντολῆς καὶ ἀρετῆς, προτέτακται, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος μαρτυρεῖ. 366 Ὅτε γὰρ ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Μάρθας καὶ Μαρίας, καὶ Μάρθας μὲν περὶ τῆς διακονίας ἀσχολουμένης, Μαρίας δὲ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου καθεζομένης καὶ <διὰ> τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας τὴν ψυχὴν τρεφομένης, μεμψαμένης δὲ τῆς Μάρθας τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, ὅτι οὐ συμβοηθεῖ αὐτῇ, εἶρηκε πρὸς τὸν Κύριον· Κύριε, εἰπέ ἵνα ἡ ἀδελφή μου ἐλθοῦσα συναντιλάβηταί μου, ὅτι μόνην με κατέλιπε διακονεῖν. Ὁ δὲ Κύριος τὸ πρῶτον καὶ κεφαλαιωδέστερον τοῦ δευτέρου προέκρινεν, εἰρηκῶς· Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἐνὸς δὲ ἐστὶ χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο. Μεῖζον καὶ πρῶτον τοῦ λόγου καὶ τῆς εὐχῆς τὸ ἔργον ὑπέδειξεν ὁ Κύριος εἰπὼν οὕτως, οὐδὲ γὰρ ὡς οὐδὲν τὸ τῆς διακονίας Μάρθας μετελάμβανε. Καὶ οὕτω τὸ ἔργον δι' ἑαυτοῦ ἐπετέλεσε νίψας τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας, καὶ παρήνευσεν εἰπὼν αὐτοῖς· εἰ οὖν ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος ἐνίψα ὑμῶν τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Καὶ πάλιν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι, ἔστω πάντων διάκονος, καὶ πάντων δούλος· καθὼς καὶ ὁ 367 Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καί· ὅς ἂν ποιῆσῃ ἐνὶ τούτων, ἐμοὶ ἐποίησεν. Ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταῖς Πράξεσι, περὶ τὴν σωματικὴν διακονίαν τῶν τραπεζῶν ἀσχολούμενοι, τὸ μεῖζον προέκριναν, τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ λόγου μεταδιώκειν τὸ ἔργον· οὐ δίκαιον γάρ, φησὶν, ἡμᾶς καταλιπόντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι ἄνδρας πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου, καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτερήσωμεν. Ὅρᾳς πῶς τὰ πρῶτα ἀπὸ τῶν δευτέρων διέκρινε, καίπερ ἀμφοτέρω μιᾶς ὄντα ἀγαθῆς ρίζης βλαστήματα, ὥστε ἡ εὐχὴ προτετιμῆσθω καὶ σπουδαζέσθω καὶ προκρινέσθω ἡμῖν τῶν λοιπῶν ἐντολῶν; Μόνον ἀγάπη Θεοῦ πάντα γινέσθω, καὶ σκοπῶ τοῦ φθάσαι διὰ τῆς χάριτος εἰς τὴν ἀπαθῆ καθαρότητα, μὴ σωματικῶς, ὡς ἔτυχεν, ἀπλῶς, ἀδιακρίτως καὶ τοῖς ἔξωθεν σχηματισμοῖς, 368 ἥτοι εὐχῆς γονάτων μόνον, ἢ ψαλμωδίας διὰ ψιλῆς γλώσσης, ἢ νηστείας, ἢ διακονίας, μὴ διὰ τὸν Θεὸν μόνον γινομένης, καὶ τοῖς λοιποῖς ἔξωτέροις κατορθώμασιν ἐμπληροφορούμενοι, αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ἣτις ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη, ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιζητούμενη καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργουμένη, ἀφ' ἑαυτῶν ἀποκρύψωμεν δι' ἄγνοιαν, ἐν σωματικοῖς μόνον δικαιώμασι τὴν πεποίθησιν ἔχοντες. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἡγεῖσθω τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἀπὸ συνειδήσεως γνησίας καὶ εἰλικρινοῦς διαθέσεως πασῶν ἐντολῶν. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος κυρίως καὶ καθόλου προηγήται, καὶ ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος σπουδάζηται, ἀκολουθῶς καὶ ἡ εὐχὴ τὴν γονυκλισίαν καταρτίζεται, καὶ ἡ διακονία εὐπροσέκτως πληροῦται, καὶ ἡ πασῶν ἐντολῶν ἐπιτήδευσις καθαρῶς καὶ εἰλικρινῶς ὑφ' ἡμῶν διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν ἐπιτελεῖσθαι δύναται. Τότε γὰρ τέκνα Θεοῦ καταξιωθήσεσθε γενέσθαι, καὶ κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ ἀποδειχθῆναι, καὶ υἱοὶ ἐπουρανίου νυμφῶνος εἶναι, καὶ ἀδελφοὶ Χριστοῦ θεία χάριτι προσαγορευθῆναι, κατὰ τὰς ἀρρήτους ἐπαγγελίας πασῶν τῶν Θεοῦ 369 πνεύστων καὶ ἁγίων Γραφῶν· ὅς ἐστὶ σκοπὸς καὶ ἐλπίς τῶν Χριστιανῶν. Δι' ὁποίων γὰρ κατορθωμάτων ἔσται τούτων τυχεῖν, εἰ μὴ δι' ὧν προειρήκαμεν, παραθέμενοι διὰ πλειόνων ἅμα καὶ τὰς γραφικὰς μαρτυρίας, τὸν ἄκρον καὶ τέλειον σκοπὸν τῆς εὐσεβείας δεικνύντες, ἀγάπη καὶ ἐλπίδι καὶ πάσῃ ἀρετῇ καὶ σπουδῇ, πιστεύοντες [ὡς] Θεῷ ἀψευδεῖ καὶ ἀληθινῷ, τὰ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ δύναμιν εὐδοκίᾳ καὶ ἀγαθότητι Θεοῦ ἐπαγγελθέντα ἡμῖν καταξιωθῆναι; Ὁσημέραι ἀύξανόμενων ἡμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ τῆς προκοπῆς ἡμῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς φανερᾶς οὔσης, πᾶσι τυχεῖν ἔσται

ἡμῖν τοῦ πνεύματος τῆς υἰοθεσίας ὀλοκλήρως καὶ τελείως, ἀδιστάκτῳ καὶ ὀλοκλήρῳ πίστει, ἡμῶν ἐλπίζόντων· δι' οὗ καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, φανερῶν τε καὶ κρυπτῶν, πρακτικῶν τε ἁμαρτημάτων καὶ λογισμῶν ἐπιτελουμένων ἀπαλλαγῆναι δυνάμεθα. Καὶ οὕτω καρδίαν καθάραν, κατὰ τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου, καταξιούμεθα κτήσασθαι, τὸν ἀγῶνα μέντοι τὸν ἐξ ἰδίας προαιρέσεως, ὃν ὑπεθέμεθα, τελείως ἡμῶν παριστώντων. 370 Οὕτω τέκνα Θεοῦ καὶ υἱοὶ τῆς βασιλείας καὶ ἀδελφοὶ Χριστοῦ, διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος συμπαρουσίαν καὶ κοινωνίαν καταξιωθέντες γενέσθαι, σὺν αὐτῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας ἀναπαυόμενοι συμβασιλεύσομεν. Αὐτῷ ἢ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.